

แบบเสนอโครงการวิจัย (Research Project)

ชื่อโครงการวิจัย เรื่อง การประกอบอาชีพของคนพิการในประเทศไทย : กรณีศึกษาคนพิการทางการเห็น

ส่วน ก : ลักษณะโครงการวิจัย

- โครงการวิจัยใหม่
 โครงการวิจัยต่อเนื่องระยะเวลา.....ปี ปีนี้เป็นปีที่.....รหัสโครงการวิจัย.....

ส่วน ข : องค์ประกอบในการจัดทำโครงการวิจัย

1.ผู้รับผิดชอบ ศาสตราจารย์วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์ ที่ปรึกษา

นายจักรภพ ดุสิตวิชัย หัวหน้าโครงการ (50 %)

นายธรรม จตุคาม นักวิจัย (50 %)

นายวินัย อินเสมียน ผู้ช่วยนักวิจัย

นายพรชัย กลั้ววิหก ผู้ช่วยนักวิจัย

2.ประเภทของการวิจัย การวิจัยแบบผสมวิธี (Mix - method)

3.สาขาวิชาการและกลุ่มวิชาที่ทำการวิจัย โอกาสและพื้นที่ทางสังคมสำหรับคนพิการ

4.คำสำคัญ (Keywords) ของโครงการวิจัย

คนพิการทางเห็น,การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ,อาชีพของคนพิการทางการเห็น

5. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

อนุสัญญาด้วยสิทธิคนพิการ (convention on the Rights of Person with Disabilities: CRPD) เป็นอนุสัญญาระหว่างประเทศฉบับแรก ที่องค์การสหประชาชาติประกาศขึ้นเพื่อให้หลักประกันในสิทธิเสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อคนพิการอย่างเสมอภาคกับบุคคลทั่วไปโดยได้วางหลักการพื้นฐานอยู่หลายประเด็นที่น่าสนใจ ไม่ว่าจะเป็นการเคารพในศักดิ์ศรีที่มีมาแต่กำเนิด การอยู่ได้ด้วยตนเองอย่างอิสระ รวมถึงเสรีภาพในการตัดสินใจเลือกด้วยตนเอง และความเป็นอิสระของบุคคล การไม่เลือกปฏิบัติ การเข้ามีส่วนร่วมและเข้าร่วมของคนพิการได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพในสังคม การเคารพความแตกต่างและการยอมรับคนพิการว่าเป็นส่วนหนึ่งของความแตกต่างของมนุษยชาติและความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาคของโอกาส การเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ ทั้งนี้รัฐสมาชิกภาคีจะต้องดำเนินการเพื่อรับรองและส่งเสริมให้เกิดการตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของคนพิการอย่างเต็มที่ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติในรูปแบบใด ๆ เพราะเหตุจากความพิการ เพื่อการนี้ รัฐภาคีจะดำเนินการมาตรการทางกฎหมาย การบริหารจัดการและมาตรการอื่น ๆ ที่เหมาะสมทั้งปวงเพื่อให้มีการปฏิบัติตามสิทธิอันระบุไว้ในอนุสัญญาฉบับดังกล่าว สำหรับการส่งเสริมการมีงานทำสำหรับคนพิการนั้น รัฐภาคีรับรองสิทธิของคนพิการในการทำงานได้โดยเสมอภาคกับผู้อื่น การดำเนินขั้นตอนที่เหมาะสม ปกป้องสิทธิของคนพิการ ด้วยการปรับและทำให้เงื่อนไขการทำงานเอื้อต่อคนพิการ รวมทั้งช่วยเหลือในการจัดหางานและการจ้างงาน การส่งเสริมโอกาสในการประกอบอาชีพอิสระ ตลอดจนการส่งเสริมการจ้างงานคนพิการในหน่วยงานภาคเอกชนด้วยนโยบายและมาตรการที่เหมาะสม ทั้งนี้

ประเทศไทยได้ดำเนินการส่งเสริมและพิทักษ์สิทธิคนพิการมีแนวโน้มและพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง โดยจะเห็นได้จาก กฎหมายรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม และพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

การให้โอกาสและพื้นที่ทางสังคมสำหรับคนพิการโดย เฉพาะอย่างยิ่ง การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพนั้น ถือได้ว่าเป็นการจัดสวัสดิการสังคม (Social Welfare) ที่รัฐในฐานะผู้ปกครองที่มีอำนาจและหน้าที่โดยชอบธรรมซึ่งบัญญัติไว้ในกฎหมายจึงเป็นผู้จัดบริการขั้นพื้นฐานหรือบริการสวัสดิการสังคมให้ประชาชนโดยรวมและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่เดือดร้อนให้ได้รับบริการพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ดังปรากฏให้เห็นได้ในรูปของ กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546และพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม เป็นธรรม และให้เป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งทางด้านการทำงานและการมีรายได้ โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2550)

ปี พ.ศ. 2541 มีการประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการไทย ตามเจตนารมณ์ในเรื่องสิทธิ โอกาส และความเสมอภาคของคนพิการดังปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยตั้งแต่ปีพ.ศ.2540เป็นต้นมา ปฏิญญาขององค์การสหประชาชาติ ประกาศการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และความเสมอภาคของคนพิการในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ปฏิญญานี้ได้รับความเห็นชอบจาก คณะรัฐมนตรีซึ่งลงมติเห็นชอบไว้เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2541 ประกาศใช้ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการไทย เพื่อให้หน่วยงานที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับคนพิการตามเจตนารมณ์ตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ (ชื่อเดิม) เรื่อง สิทธิ โอกาส แสดงความเสมอภาคที่คนพิการควรได้รับอย่างเท่าเทียมไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคนพิการ

ข้อกำหนดในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการไทย ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อคนพิการ

1. คนพิการมีสิทธิได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพ และการพัฒนา ตั้งแต่แรกเริ่มที่พบผู้ปกครอง และครอบครัว ต้องได้รับการสนับสนุนทุกด้าน เพื่อให้สามารถภาพฟื้นฟูสมรรถภาพความพิการอย่างเต็มศักยภาพ
2. คนพิการที่มีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก บริการ ความช่วยเหลืออื่น ๆ จากรัฐเพื่อใช้ชีวิตอยู่ในสังคม เช่นเดียวกับคนปกติ
3. คนพิการมีสิทธิ และโอกาสในการเตรียมความพร้อมด้านอาชีพ การฝึกอาชีพ การประกอบอาชีพทุกประเภท ได้รับการจ้างงานตามความต้องการและความสามารถ โดยได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการโดยไม่มีกีดกันหรือเลือกปฏิบัติ
4. คนพิการมีสิทธิได้รับโอกาสทางการศึกษา อย่างมีคุณภาพทุกระดับของการศึกษาอย่างเท่าเทียมทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษา โดยไม่มีกีดกัน (มูลนิธิพัฒนาคนพิการไทย, 2552)

จากสถิติที่รวบรวมโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี ปี พ.ศ. 2539 ได้ทำการสำรวจเกี่ยวกับอนามัยและสวัสดิการโดยการสุ่มตัวอย่างครัวเรือนทั่วประเทศ พบว่า ในประเทศไทยมี คนพิการทั้งสิ้น 1,024,100 คน หรือร้อยละ 1.7 ของประชากรทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2540) และจากการสำรวจข้อมูลคนพิการของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 25 50 พบว่า มีการเพิ่มขึ้นของประชากรพิการประมาณ 1.9 ล้านคน และคิดเป็นร้อยละ 2.9 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ สำหรับกลุ่ม คนตาบอดมีจำนวนทั้งสิ้น 746,549 คน คิดเป็นร้อยละ 39.2 ของจำนวนคนพิการทั่วประเทศ โดยแบ่งเป็นชายจำนวน 296,370 คน เป็นหญิงจำนวน 450,176 คน และอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลจำนวน 121,186 คน นอกเขตเทศบาล จำนวน 625,363 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2551) และจากการสถิติข้อมูลการจดทะเบียนของคนพิการของสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 25537 ถึง พ.ศ. 2554 พบว่า คนพิการที่มาขึ้นทะเบียนคนพิการมีจำนวนทั้งสิ้น 1,241,022 คน โดยแยกเป็นชาย จำนวน 692,476 คน คิดเป็นร้อยละ 55.79 และเป็นหญิงจำนวน 548,546 คน คิดเป็นร้อยละ 44.21 มีจำนวนคนพิการทางการเห็น 134,208 คน คิดเป็นร้อยละ 10.81 ของคนพิการที่จดทะเบียน เป็นชายจำนวน 66,280 คน เป็นหญิงจำนวน 67,928 คน และต่อมาอีก 2 ปี มีจำนวนคนพิการเพิ่มขึ้นเป็น 1,419,647 คน เป็นชายจำนวน 772,588 คน เป็นหญิงจำนวน 622,915 คน มีคนพิการทางการเห็นจำนวน 157,256 คน คิดเป็นร้อยละ 11.07 ของคนพิการที่จดทะเบียนทั่วประเทศ เป็นชายจำนวน 76,065 คน เป็นหญิงจำนวน 81,191 คน

อย่างไรก็ตาม การประกอบอาชีพของผู้พิการทางการมองเห็นนั้นก็ยังคงต้องประสบกับความท้าทายอยู่ไม่น้อยเช่นกัน เพราะ ต้องเผชิญกับปัญหาเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายด้านการส่งเสริมการทำงานทำ โอกาสและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร สถานประกอบยังไม่มีของมั่นคงในศักยภาพของคนพิการและที่สำคัญการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการประกอบอาชีพ ยังไม่มีกระบวนการที่เป็นรูปแบบครบวงจรและขาดการบูรณาการ ดังจะเห็นได้จากการเสนอโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพต่างๆ ของคนพิการไม่มีกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่องและต้องเข้าคิวยื่นเอกสารขอกู้ยืมเงินเพื่อประกอบอาชีพและไม่มีการลงพื้นที่ในการให้คำปรึกษาหรือให้ความรู้กับคนตาบอดและญาติในการประกอบอาชีพ และจาก ข้อมูลการ รายงานสถานการณ์ทางสังคมของท้องถิ่น ปี 2555 ของกลุ่มประเมินผล สำนักตรวจและประเมินผล สำนักงานปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พบว่า ปัญหาสังคมเชิงกลุ่มเป้าหมายที่ต้องได้รับการพัฒนา คือ ปัญหาคนพิการซึ่งอยู่ในลำดับที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 31.61 ของปัญหาทั้งหมด และปัญหาคนพิการอันดับที่ 1 คือ ปัญหาคนพิการที่ยังไม่ได้รับความช่วยเหลือร้อยละ 43.79 รองลงมาคือ ปัญหาคนพิการที่ไม่ได้รับการจดทะเบียนและถูกทอดทิ้งหรือไม่ได้รับความเอาใจใส่จากครอบครัวตามลำดับ (สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาและความมั่นคงของมนุษย์, 2555)

นอกจากนี้ ปัญหาอุปสรรคของผู้พิการสายตา ส่วนใหญ่เป็นอาชีพที่ขาดความมั่นคง มีรายได้ไม่แน่นอนและต้องแบ่งรายได้ในแต่ละวันออกเป็นหลายส่วนเพื่อเป็นค่าจ้างสำหรับผู้นำพาไปประกอบอาชีพและส่วนใหญ่มีความเห็นว่าชีวิตของคนพิการทางสายตามีทางเลือกน้อยในการดำรงชีวิต ต้องดิ้นรนทำมาหากินไปวันๆและไม่มีการวางแผนชีวิต นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่า ความพิการทางสายตาเป็นสาเหตุของความยากลำบากในชีวิตของเขา อีกทั้งความยากจนของครอบครัวเดิมทำให้พวกเขาขาดการศึกษาและเข้าไม่ถึง

ระบบบริการของรัฐ (จีพร แผ้วกิ่งและโสภ อ่อนโอภาส, 2546) และหน่วยงานภาครัฐมีส่วนช่วยน้อยมากในการฝึกอาชีพ การหางานและการจ้างงาน ที่สำคัญสถานประกอบการเกือบทั้งหมดเพิกเฉยต่อการจัดหาอุปกรณ์ช่วยสำหรับคนสายตาศึกษา และหนึ่งในสามยังมีการปรับตัวไม่สมบูรณ์ ยังรู้สึกไม่สบายใจภายใต้สิ่งแวดล้อมของการทำงาน (ศักดิ์ธ อุลวัตร, 2545) จากการสำรวจของ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2551) ยังพบว่า การศึกษาของคนพิการซึ่งการศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่ช่วยเพิ่มศักยภาพให้คนพิการสามารถพึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข แต่มีคนพิการประมาณหนึ่งในสี่ (ร้อยละ 24.3) ที่ไม่ได้รับการศึกษาและมีคนพิการประมาณสองในสาม (ร้อยละ 64.8) ที่ไม่ได้งานทำ

การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ ถึงแม้จะมีระเบียบกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในเรื่องการส่งเสริมการมีงานทำสำหรับผู้พิการ แต่ก็ยังขาดกระบวนการที่ครบวงจรและงบประมาณมีอยู่อย่างจำกัด ส่งผลให้ผู้พิการบางรายต้องขาดโอกาสในการประกอบอาชีพหรือไม่สามารถเลือกอาชีพที่ตนเองสนใจได้จำเป็นต้องกลับไปประกอบอาชีพพหุพักหรือประกอบอาชีพที่มีรายได้ไม่แน่นอน ที่สำคัญต้องแบ่งรายได้ให้กับบุคคลที่พาไปทำงานด้วย (จักรภพ ดุลศิริชัย, 2556) จะเปิดโอกาสให้ผู้พิการได้ใช้สิทธิที่มีในการบริการสวัสดิการสังคมจากภาครัฐ ซึ่งมีสวัสดิการสังคมในด้านต่าง ๆ ที่เอื้อประโยชน์สำหรับผู้พิการมากมาย ไม่ว่าจะเป็นการฝึกอาชีพ การศึกษา ทุนประกอบอาชีพ แต่องค์การบริหารส่วนตำบลยังขาดการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเพื่อให้รับรู้ทราบข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการปิดโอกาสสำหรับผู้พิการไม่ให้เข้าถึงบริการด้านสวัสดิการสังคมจากภาครัฐอย่างทั่วถึง ปัญหาสำคัญขององค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ ขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดกลไกการตรวจสอบจากประชาชน การบริหารอยู่ในระดับปิด สำหรับแนวคิดจากผู้ศึกษาการที่จะพัฒนาและส่งเสริมให้คนพิการหรือคนด้อยโอกาสที่ตกอยู่ในภาวะกลุ่มเสี่ยงที่ประสบปัญหาทางสังคม ให้สามารถมีชีวิตในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างคนปกติธรรมดา จำเป็นต้องสนับสนุนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและอยู่ในสังคม ชุมชน เหมือนคนปกติทั่วไป สนับสนุนและให้โอกาส ไม่ว่าจะเป็นการเสนอแนวคิดเห็นในกลุ่มของตนเอง การมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ การให้เกียรติและการยอมรับของคนในชุมชน จากแนวคิดการช่วยเหลือในด้านเหล่านี้ เป็นการช่วยเหลือไม่มีสิ้นสุด ควรมีการส่งเสริมองค์ความรู้ใน ด้านอาชีพที่สามารถสร้างรายได้เลี้ยงชีพและครอบครัว เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนและดำรงชีวิตร่วมกับสังคมอย่างปกติทั่วไป (ธีระศักดิ์ พงษ์ไกรรุ่งเรือง, 2552)

งานวิจัยเกี่ยวกับคนพิการทางสายตายังมีอยู่น้อย เพราะงานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งไปที่คนพิการโดยภาพรวม แต่ในความเป็นจริงคนพิการมีสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นของคนพิการแต่ละประเภทแตกต่างกันและยิ่งไปกว่านั้น คนส่วนใหญ่มักคิดว่า การประกอบอาชีพหรือการเรียนรู้ใช้การมองเห็นเป็นหลัก ดังนั้น ผู้พิการทางการเห็นย่อมประสบปัญหาและความต้องการมากเป็นกรณีพิเศษเนื่องจากสภาพทางกายภาพทำให้เขาบกพร่องในการดำเนินกิจวัตรประจำวันและเข้าถึงกิจกรรมทางสังคมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกอบอาชีพ ที่พบว่า คนพิการทางการเห็นยังขาดโอกาสในการประกอบอาชีพหรือไม่สามารถเลือกอาชีพที่ตนเองสนใจ ยังไม่มีการยอมรับจากสังคมหรือเพื่อนร่วมงาน กระบวนการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพยังไม่ครบวงจรและงบประมาณดำเนินงานมีอยู่อย่างจำกัด และที่สำคัญ สถานประกอบการเกือบทั้งหมดเพิกเฉยต่อการจัดหาอุปกรณ์ช่วยสำหรับคนสายตาศึกษา ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา สภาพการประกอบอาชีพในประเทศไทย โดยศึกษาถึง ลักษณะการประกอบอาชีพ ปัญหาอุปสรรคการประกอบอาชีพ และแนวทางการพัฒนาอาชีพ โดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mix - method) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

6. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- 6.1 เพื่อศึกษากระบวนการในประกอบอาชีพของคนพิการทางการเห็น
- 6.2 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการประกอบอาชีพของคนพิการทางการเห็น
- 6.3 ศึกษาแนวทางการพัฒนาอาชีพสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็นในประเทศไทย

7. คำถามในการวิจัย

- 7.1 กระบวนการในประกอบอาชีพของคนพิการทางการเห็นนั้นเป็นอย่างไร
- 7.2 ปัญหาในการประกอบอาชีพของคนพิการทางการเห็นมีอะไรบ้าง
- 7.3 ความต้องการในการประกอบอาชีพของคนพิการทางการเห็นมีอะไรบ้าง
- 7.4 ปัจจัยที่ทำให้การประกอบอาชีพของคนพิการทางการเห็นประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลวนั้นมีอะไรบ้าง
- 7.5 แนวทางการพัฒนาอาชีพสำหรับคนพิการทางการเห็นในประเทศไทยควรจะเป็นเช่นไร

8. ขอบเขตของการวิจัย

8.1 กลุ่มเป้าหมายของการวิจัยแบ่งได้มีจำนวน 2 กลุ่ม คือ

- 8.1.1 ผู้ที่ให้บริการด้านการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพคนพิการ
- 8.1.2 คนพิการทางการเห็น

8.2 ผู้ให้ข้อมูล คือ

- 8.2.1 ผู้ให้บริการด้านการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพมี 2 ประเภท ดังนี้
  - 8.2.1.1 ผู้ให้บริการด้านการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพจากหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 15 ราย
  - 8.2.1.2 ผู้ให้บริการด้านการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพจากหน่วยงานภาคเอกชน จำนวน 7 ราย
- 8.2.2 คนพิการทางการเห็น จำนวน 25 คน
รวมทั้งสิ้นจำนวน 47 ราย

8.3 การเลือกผู้ให้ข้อมูล

8.3.2 การเลือกผู้ให้ข้อมูล

การเลือกผู้ให้ข้อมูล เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling Selection) กระจายตามสถานภาพ เพศ อายุ และอาชีพ และสำหรับ คนพิการทางการเห็น นั้นจะเลือกเฉพาะผู้ที่ขึ้นทะเบียนคนพิการกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เรียบร้อยแล้ว

8.4 ประเด็นที่จะศึกษา

- 8.4.1 สภาพการประกอบอาชีพของคนพิการทางการเห็น
- 8.4.2 ประเภทการประกอบอาชีพของคนพิการทางการเห็น
- 8.4.3 ปัญหาการประกอบอาชีพของคนพิการทางการเห็น
- 8.4.4 ความต้องประกอบอาชีพของของคนพิการทางการเห็น
- 8.4.5 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคนพิการทางการเห็นประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลวในการประกอบอาชีพ
- 8.4.6 แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการประกอบอาชีพสำหรับคนพิการทางการเห็น

8.5 ระยะเวลาที่ศึกษา

ระยะ 1 ปี คือตั้งแต่ระหว่างวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2557 -31 ธันวาคม พ.ศ.2557 หรือภายหลังได้รับการอนุมัติ

9. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 5.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ที่มีความสนใจ ได้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพ ประเภท ปัญหา และความต้องการ ปัจจัยสำคัญของการประกอบอาชีพ เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีงานทำสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็นต่อไป
- 5.2 ได้แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพสำหรับคนพิการทางการเห็นในสังคมไทย

10. นิยามคำศัพท์เฉพาะ

1. คนพิการทางการเห็น หมายถึง คนตาบอดและคนสายตาเลือนราง ได้แก่

1.1 คนตาบอด หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องในการเห็น เมื่อตรวจวัดการเห็นของสายตาข้างที่ดีกว่าเมื่อใช้แว่นสายตาธรรมดาแล้ว อยู่ในระดับต่ำกว่า 3 ส่วน 60 เมตร(3/60) หรือ 20 ส่วน 400ฟุต (20/400) ลงมาจนกระทั่งมองไม่เห็นแม้แต่แสงสว่าง หรือมีลานสายตาแคบกว่า 10 องศา

1.2 คนสายตาเห็นเลือนราง หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องในการเห็น เมื่อตรวจวัดการเห็นของสายตาข้างที่ดีกว่าเมื่อใช้แว่นสายตาธรรมดาแล้ว อยู่ในระดับต่ำกว่า 3 ส่วน 60 เมตร (3/60) หรือ 20 ส่วน 400ฟุต (20/400) ไปจนถึงต่ำกว่า 6ส่วน 18 เมตร (6/18)หรือ 20 ส่วน70 ฟุต (20/70) หรือมีลานสายตาแคบกว่า 30 องศา

2. สภาพการประกอบอาชีพของคนพิการทางการเห็น หมายถึง ขั้นตอนและวิธีการประกอบอาชีพ สำหรับคนพิการทางการเห็น

3. ประเภทการประกอบอาชีพของคนพิการทางการเห็น หมายถึง 1) อาชีพรับราชการ 2) นวดแผนไทย 3) คำสลาก 4) พนักงานรับโทรศัพท์ 5) ครูหรือนักวิชาการ 6) เกษตรกรรม 7) หัตถกรรม 8) วณิชก และ 9) อาชีพอื่นๆ

4. ปัญหาในการประกอบอาชีพของคนพิการทางการเห็น หมายถึง ปัญหาในการประกอบอาชีพ ได้แก่ 1) อาชีพรับราชการ 2) นวดแผนไทย 3) คำสลาก 4) พนักงานรับโทรศัพท์ 5) ครูหรือนักวิชาการ 6) เกษตรกรรม 7) หัตถกรรม 8) วณิชก และ9) อาชีพอื่นๆ

5. ความต้องการของคนพิการทางการเห็น หมายถึง ความต้องการประกอบอาชีพได้แก่ 1) อาชีพรับราชการ 2) นวดแผนไทย 3) คำสลาก 4) พนักงานรับโทรศัพท์ 5) ครูหรือนักวิชาการ 6) เกษตรกรรม 7) หัตถกรรม 8) วณิชก และ9) อาชีพอื่นๆ

6. แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพสำหรับคนพิการทางการเห็น หมายถึง ทางเลือก หรือ แนวนโยบาย หรือช่องทางในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้คนพิการทางการเห็นสามารถทำได้ตามความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคล

11.แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการประกอบอาชีพของคนพิการในประเทศไทย : กรณีศึกษาคนพิการทางการเห็น เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mix - method) เพื่อศึกษาถึงกระบวนการและปัญหาอุปสรรคในการประกอบอาชีพ ตลอดจนแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพสำหรับคนพิการทางการเห็นให้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้การศึกษาวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาตามแนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมต่าง ๆ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดที่จะใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ

- 1.แนวคิดเกี่ยวกับคนพิการและความพิการทางการเห็น
- 2.แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของคนพิการ
- 3.แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคม
- 4.แนวคิดเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของคนพิการ
- 5.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 6.กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับคนพิการและความพิการทางการเห็น

1.1 ความหมายของคนพิการ

สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ให้ความหมายของคนพิการในพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการพ.ศ. 2550ไว้ว่าหมายถึง บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใด ประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่างๆและมีความจำเป็นเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ตามประเภทและหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประกาศกำหนด (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2550)

ส่วนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมายของคนพิการในพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ.2551 เหมือนกัน คือ บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใด ประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่างๆและมีความจำเป็นเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ ตามประเภทและหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการประกาศกำหนด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

แต่ในส่วนที่แตกต่างกันของพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับ จะอยู่ในส่วนท้ายของคำจำกัดความ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและง่ายต่อการบริหารจัดการของแต่ละกระทรวง

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้ให้คำจำกัดความ ของคนพิการได้ว่า คน หมายถึง มนุษย์

พิการ หมายถึง เสียอวัยวะไปจากสภาพเดิม เช่น ตาพิการ(พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.) เพราะฉะนั้นในความหมายดังกล่าว คนพิการ จึงน่าจะหมายถึง บุคคลที่สูญเสียอวัยวะไปจากสภาพที่ปกติ

1.2 ความพิการทางการเห็น ได้แก่

1.2.1 ตาบอด หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือ การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องในการเห็น เมื่อตรวจวัด การเห็นของสายตาสายที่ตึกกว่าเมื่อใช้แว่นสายตารธรรมตาแล้ว อยู่ในระดับแยกว่า 3 ส่วน 60 เมตร (3/60) หรือ 20 ส่วน 400ฟุต (20/400) ลงมาจนกระทั่งมองไม่เห็นแม้แต่แสงสว่าง หรือมีลานสายตาแคบกว่า 10 องศา

1.2.2 สายตาเห็นเลือนราง หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องในการเห็น เมื่อตรวจวัดการเห็นของสายตาสายที่ตึกกว่าเมื่อใช้แว่นสายตารธรรมตาแล้ว อยู่ในระดับแยกว่า 3 ส่วน 60 เมตร (3/60) หรือ 20 ส่วน 400ฟุต (20/400) ไปจนถึงแยกว่า 6ส่วน 18 เมตร (6/18) หรือ 20 ส่วน 70 ฟุต (20/70) หรือมีลานสายตาแคบกว่า 30 องศา

2.แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของคนพิการ

2.1 สิทธิของคนพิการตามกฎหมายไทย

หากกล่าวถึงสิทธิของคนพิการสังคมในไทยนั้นมีบทบัญญัติไว้ในกฎหมายอยู่หลายฉบับ ซึ่งเกี่ยวข้องกับคำว่า “สิทธิ” และ “สวัสดิการสังคม” ดังนี้

2.1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550

รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทของประเทศได้กำหนด เรื่อง สิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ซึ่งรวมไปถึงคนพิการไว้ใน มาตราที่สำคัญดังนี้

ในมาตรา 4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับการคุ้มครอง

ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 30 ใจความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับ คนพิการ กล่าวว่า การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความพิการจะกระทำมิได้

ในมาตรา 54 วรรคแรก บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพ มีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ” และในหมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

ในมาตรา 80 กล่าวว่า รัฐต้องดำเนินการตามนโยบายด้านสังคม สาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ด้วยการสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่คนพิการหรือผู้ทุพพลภาพและผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และพึ่งพาตนเองได้

2.1.2 พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

ถ้ามองกลับไปในอดีต ประเทศไทยได้เริ่มใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของคนพิการโดยตรงครั้งแรกคือ พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 หลังจากนั้นเมื่อปี พ.ศ. 2550 สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ประกาศใช้กฎหมายด้านคนพิการฉบับที่สอง คือ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 แทนพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ที่มีอยู่เดิม

มาตรา 20 คนพิการมีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ ตลอดจนสวัสดิการและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ ดังต่อไปนี้ 1) การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการ

ทางการแพทย์และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าอุปกรณ์ เครื่องช่วยความพิการและสื่อส่งเสริมพัฒนาการ

2) การศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติหรือแผนการศึกษาแห่งชาติตามความเหมาะสมในสถานศึกษาเฉพาะหรือในสถานศึกษาทั่วไป 3) การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ 4) การยอมรับและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป 5) การช่วยเหลือให้เข้าถึงนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรม การพัฒนาและบริการอันเป็นสาธารณะ ผลิตภัณฑ์ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต 6) ข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร บริการโทรคมนาคม เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการสื่อสารสำหรับคนพิการทุกประเภท ตลอดจนบริการสื่อสารสาธารณะจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนด 7) บริการล่ามภาษามือตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด และ 8) สิทธิที่จะนำสัตว์นำทาง เครื่องมือหรืออุปกรณ์นำทาง หรือเครื่องช่วยความพิการใดๆ ติดตัวไปในยานพาหนะหรือสถานที่ใดๆ เพื่อประโยชน์ในการเดินทาง และการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ โดยได้รับการยกเว้นค่าบริการ ค่าธรรมเนียม และค่าเช่าเพิ่มเติมสำหรับสัตว์ เครื่องมือ อุปกรณ์ หรือเครื่องช่วยความพิการดังกล่าว 9) การจัดสวัสดิการเบี้ยความพิการ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ 10) การปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย การมีผู้ช่วยคนพิการ หรือการจัดให้มีสวัสดิการอื่น ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ ผู้ช่วยคนพิการ ให้มีสิทธิได้รับการลดหย่อนหรือยกเว้นค่าบริการค่าธรรมเนียมตามระเบียบ ที่คณะกรรมการกำหนด คนพิการที่ไม่มีผู้ดูแล มีสิทธิได้รับการจัดสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยและการเลี้ยงดูจากหน่วยงานของรัฐ ในกรณีที่มีสถานสงเคราะห์เอกชนจัดที่อยู่อาศัยและสวัสดิการให้แล้ว รัฐต้องจัดเงินอุดหนุนให้แก่สถานสงเคราะห์เอกชนนั้น ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ ผู้ดูแลคนพิการมีสิทธิได้รับบริการให้คำปรึกษา แนะนำ ฝึกอบรมทักษะ การเลี้ยงดู การจัดการศึกษา การส่งเสริมอาชีพและการมีงานทำ ตลอดจนความช่วยเหลืออื่นใด เพื่อให้พึ่งตนเองได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ คนพิการและผู้ดูแลคนพิการมีสิทธิได้รับการลดหย่อนภาษีหรือยกเว้นภาษี ตามที่กฎหมายกำหนด นอกจากนี้องค์กรเอกชนที่จัดให้คนพิการได้รับสิทธิประโยชน์ตามมาตรานี้มีสิทธิได้รับการลดหย่อนภาษีหรือยกเว้นภาษีเป็นร้อยละของจำนวนเงินค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายกำหนด(กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2550)

2.1.3 พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ.2551

ภายใต้พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ.2551ได้กล่าวถึงสิทธิของคนพิการด้านการศึกษา ดังนี้

2.1.3.1 ได้รับการศึกษาโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิต พร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา

2.1.3.2 เลือกบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษา โดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลนั้น

2.1.3.3 ได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการจัดหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษา ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคล (สำนักบริหารการศึกษาพิเศษ, ม.ป.ป.)

2.1.4 นโยบายว่าด้วยเรื่องสิทธิคนพิการไทย

คณะรัฐมนตรีลงมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2541 ประกาศใช้ปฏิญญาด้วยสิทธิคนพิการไทย เพื่อให้หน่วยงานที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับคนพิการตามเจตนารมณ์ตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ(ชื่อเดิม)เรื่อง สิทธิ โอกาส แสดงความเสมอภาคที่คนพิการควรได้รับอย่างเท่าเทียมไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคนพิการ

ข้อกำหนดในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการไทย ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อคนพิการ

1. คนพิการมีสิทธิได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพ และการพัฒนา ตั้งแต่แรกเริ่มที่พบผู้ปกครอง และครอบครัว ต้องได้รับการสนับสนุนทุกด้าน เพื่อให้สามารถภาพฟื้นฟูสมรรถภาพความพิการอย่างเต็มศักยภาพ
2. คนพิการที่มีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก บริการ ความช่วยเหลืออื่น ๆ จากรัฐเพื่อใช้ชีวิตอยู่ในสังคม เช่นเดียวกับคนปกติ
3. คนพิการมีสิทธิ และโอกาสในการเตรียมความพร้อมด้านอาชีพ การฝึกอาชีพ การประกอบอาชีพทุกประเภท ได้รับการจ้างงานตามความต้องการและความสามารถ โดยได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการโดยไม่มีกีดกันหรือเลือกปฏิบัติ
4. คนพิการมีสิทธิได้รับโอกาสทางการศึกษา อย่างมีคุณภาพทุกระดับของการศึกษาอย่างเท่าเทียมทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษา โดยไม่มีกีดกัน (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2547)

2.2 สิทธิของคนพิการตามหลักสากล

2.2.1 คำประกาศของสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิของคนพิการ

- 1) คำว่า บุคคลพิการ หมายถึง บุคคลที่ไม่สามารถดูแลตัวเองได้ทั้งหมดหรือบางส่วนที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตอยู่อย่างปกติ หรือการใช้ชีวิตในสังคมอันมีผลมาจากความบกพร่องทางกายหรือจิตใจไม่ว่าจะเป็นมาแต่กำเนิดหรือไม่ก็ตาม
- 2) บุคคลพิการจะรับประโยชน์จากสิทธิทั้งหมดที่กล่าวในคำประกาศนี้สิทธิเหล่านี้จะให้กับบุคคลพิการทุกคน โดยปราศจากข้อยกเว้นใด ๆ ทั้งสิ้น และประกาศจากความแตกต่างหรือการเลือกที่รักมักที่ชังในเรื่องเชื้อชาติ ผิวพรรณ เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองสัญชาติหรือสังคมที่กำเนิดหรือสถานะอื่นๆ ของคนพิการผู้นั้น หรือของครอบครัวของเขา
- 3) บุคคลพิการมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับนับถือในฐานะเป็นมนุษย์ผู้มีเกียรติ บุคคลพิการไม่ว่าจะมีมูลเหตุมาจากอะไร ลักษณะ และความพิการนั้นมากน้อยเพียงใดก็ตาม ย่อมได้รับสิทธิพื้นฐานในฐานะเป็นพลเมืองทัดเทียมกับบุคคลอื่น ๆ ที่มีอายุเท่ากัน ซึ่งมีสิทธิที่จะดำเนินชีวิตอย่างคนปกติและสมบูรณ์มากเท่าที่จะเป็นไปได้

4) บุคคลพิการมีสิทธิในฐานะพลเมือง และมีสิทธิทางการเมืองเช่นเดียวกับบุคคลปกติอื่น ๆ ยกเว้นแต่ย่อหน้าที่ของคำประกาศสิทธิของคนปัญญาอ่อน ซึ่งมีข้อจำกัดบางประการหรือข้อระงับสิทธิของคนปัญญาอ่อน

5) บุคคลพิการมีสิทธิสมควรที่จะได้รับการสนับสนุนให้พวกเขาสามารถพึ่งตนเองได้มากเท่าที่จะเป็นไปได้

6) บุคคลพิการมีสิทธิที่จะได้รับการบำบัดรักษาทั้งทางการแพทย์ ทางจิต และกายภาพบำบัด ซึ่งรวมถึงการใช้วชิระเทียมด้วย การฟื้นฟูทางการแพทย์ และทางการศึกษา การฝึกอาชีพ การฟื้นฟูสมรรถภาพ การใช้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา และให้บริการอื่น ๆ ซึ่งจะทำให้บุคคลพิการสามารถพัฒนาความสามารถและความชำนาญของเขาให้ถึงที่สุด เพื่อที่จะทำให้เขาเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้อย่างสมบูรณ์ หรือได้กลับเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคมอีกครั้งหนึ่ง

7) บุคคลพิการมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้พวกเขาจะมีสิทธิตามความสามารถที่จะได้รับสวัสดิการในการทำงาน หรือได้รับประโยชน์จากผลผลิตและรายได้จากอาชีพ และเข้ามีส่วนร่วมในสหพันธกรรมกรต่าง ๆ

8) บุคคลพิการสมควรได้รับสิทธิพิจารณาความต้องการพิเศษ ในการวางแผนทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับต่าง ๆ

9) บุคคลพิการมีสิทธิที่จะอยู่อาศัยกับครอบครัว หรือพ่อแม่ผู้ด้อยและเข้ามีส่วนร่วมในสังคมร่วมในกิจกรรมสร้างสรรค์และนันทนาการต่าง ๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัย บุคคลพิการไม่ควรได้รับการปฏิบัติแตกต่างไปจากบุคคลอื่น ๆ ยกเว้นแต่ที่จำเป็นสำหรับสถานะของบุคคลนั้น ๆ หรือเพื่อการแก้ไขสภาพที่บุคคลนั้น ๆ จำเป็นต้องได้รับ ถ้าบุคคลจำเป็นต้องอยู่ในสภาพที่พิเศษ สิ่งแวดล้อมและสภาพความเป็นอยู่ในที่นั้น ควรจะมิดชิดเท่าที่จะเป็นไปได้ เช่นเดียวกับการดำรงชีวิตปกติของบุคคลทั่วไปผู้มีอายุเท่ากันกับเขาและเธอผู้นั้น

10) บุคคลพิการจะถูกปกป้องจากการแสวงหาประโยชน์ส่วนตัวจากกฎหมาย ข้อบังคับทั้งหมด อันเนื่อง มาจากการเลือกที่รักมักที่ชัง การถูกกีดกัน การกระทำทารุณ หรือการถูกเหยียดหยาม

11) บุคคลพิการสามารถได้รับประโยชน์จากความช่วยเหลือตามกฎหมายที่บัญญัติไว้เมื่อความช่วยเหลือนั้น ไม่ขัดกับการพิทักษ์สิทธิส่วนบุคคลและทรัพย์สินถ้าที่การพิจารณาคดีตามขบวนการยุติธรรมฟ้องร้องเขา การพิจารณาคดีนั้น ๆ จำเป็นต้องคำนึงสภาพความพิการทางร่างกายและจิตใจประกอบด้วย

12) เรื่องใด ๆ ก็ตามที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของคนพิการ ควรจะปรึกษากับองค์กรต่าง ๆ ของบุคคลพิการ

13) บุคคลพิการ ครอบครัว และชุมชน จะได้รับการบอกกล่าวโดยสื่อต่าง ๆ ถึงสิทธิของบุคคลพิการตามประกาศนี้

รายละเอียดของสิทธิในคำประกาศของสหประชาชาติแต่ละข้อนั้น ประเทศใดสังคมใดสามารถยึดถือปฏิบัติได้เพียงไร ย่อมขึ้นอยู่กับสภาพฐานะทางเศรษฐกิจ ปัญหา และสภาวะการณ์ต่าง ๆ ของแต่ละประเทศ รวมทั้งวัฒนธรรม ประเพณี โดยเฉพาะอย่างยิ่งจิตใจของคนในประเทศและสังคมแวดล้อมของบุคคลพิการ จะเห็นความสำคัญในสิทธิของบุคคลเพียงไรและให้การสนองตอบในแนวทางที่เหมาะสมกับสภาพและสถานการณ์เพียงไร ถ้าผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับบุคคลพิการต่างรู้จักสนองตอบในสิทธิของบุคคลพิการเท่าที่ตนเองจะสามารถกระทำได้ ก็นับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าเพียงพอสำหรับที่จะเป็นจุดเริ่มต้นขยายขอบเขตในวงกว้างต่อไป แทนที่จะถือว่าไม่ใช่เป็นหน้าที่ของตน และภาระหน้าที่ในการเสริมสร้างบุคคลพิการนี้ ควรเป็นของรัฐบาลแต่เพียงฝ่ายเดียว

องค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความสำคัญในเรื่องสิทธิและโอกาสและความเสมอภาคของคนพิการเป็นอย่างยิ่ง พ.ศ. 2518 ได้ประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ปี พ.ศ. 2524 ได้ประกาศให้เป็นปีคนพิการสากล และประกาศให้ช่วงปี พ.ศ. 2526 – 2535 เป็นทศวรรษของคนพิการ พร้อมทั้งกำหนดแผนปฏิบัติการโลกและเชิญชวนให้ประเทศสมาชิกจัดกิจกรรมเพื่อคนพิการ หลังจากสิ้นสุดทศวรรษของคนพิการแล้ว คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจและสังคมแห่งเอเชียและแปซิฟิก องค์การสหประชาชาติ ต้องการที่จะปฏิบัติการและรณรงค์เรื่องสิทธิและโอกาสของคนพิการอย่างต่อเนื่อง จึงได้ประกาศให้ปี พ.ศ. 2535 – 2545 เป็นทศวรรษคนพิการของภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก

สำหรับประเทศไทย รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญเรื่องสิทธิและโอกาสของคนพิการเช่นกัน หน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกับคนพิการได้ยกร่างกฎหมายหลายฉบับ ไม่ว่าจะเป็น พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ฉบับแรกจนถึงปี พ.ศ. 2550 เป็นฉบับที่สอง นอกจากนั้นได้มีการประกาศกฎกระทรวงและระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งกำหนดนโยบายของรัฐเพื่อให้คนพิการได้รับสิทธิ โอกาส และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกับสมาชิกอื่นในสังคม ปี พ.ศ. 2536 ผู้นำรัฐบาลไทยได้ร่วมลงนามพร้อมกับผู้นำของประเทศในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกประกาศการมีส่วนร่วมอย่างเต็มและความเสมอภาคของคนพิการในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก เพื่อเป็นคำมั่นสัญญาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการและขจัดเจตคติที่ไม่ถูกต้องของสังคมที่มีต่อคนพิการ

2.3 ปัญหาและความต้องการของคนพิการ

จूरรัตน์ ผ่องแผ้ว (ม.ป.ป. อ้างถึงใน กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2547) ได้กล่าวถึงปัญหาและความต้องการของคนพิการ ดังนี้

1. ปัญหาและความต้องการด้านการแพทย์ คนพิการส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทซึ่งขาดโอกาสในการได้รับการดูแลสุขภาพของแพทย์หรือฟื้นฟูโดยแพทย์เฉพาะด้าน ซึ่งโรคหรือการเจ็บป่วยที่ควรจะได้รับ การรักษาให้หายได้ เพื่อป้องกันได้กลับกลายเป็นสาเหตุทำให้พิการ อาจเป็นเพราะขาดความรู้ การศึกษา หรือเศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวยทำให้คนพิการเหล่านี้ ขาดโอกาสการเข้ารับการรักษาพยาบาลและไม่สามารถจัดหาเครื่องช่วยความพิการชนิดต่างๆได้

2. ปัญหาความต้องการด้านการศึกษา ตามสภาพเขตที่พักอาศัยส่วนใหญ่คนพิการอยู่ในชนบท มีฐานะยากจน การกระจายบริการด้านการศึกษาพิเศษไปสู่ชนบทได้อย่างทั่วถึงเพียงพอกับความต้องการด้านการศึกษาของคนพิการ ผู้ปกครองต้องพาเด็กพิการมารับการศึกษาพิเศษในพื้นที่ชุมชนใหญ่ ๆ ที่มีไม่กี่แห่ง คนพิการบางรายที่เรียนร่วมกับเด็กปกติ ต้องเผชิญปัญหาทัศนคติของครูและเพื่อนที่มีต่อเด็กพิการ บางคนประสบปัญหาในเรื่องอาคารสถานที่ และปัญหาการไม่เข้าใจในบทเรียนของเด็กพิการตาบอด เป็นต้น

3. ปัญหาความต้องการทางสังคม การเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม คนพิการต้องคำนึงถึงตัวประกอบสำคัญ 2 ประการคือ ความพร้อมของคนพิการ และความพร้อมของสังคม เมื่อคนพิการมีความพร้อมทั้งทางร่างกาย จิตใจ มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะประกอบอาชีพได้ตามความถนัดตามสภาพทางร่างกายและมีความพร้อมทางใจที่เข้าไปมีส่วนร่วม มีบทบาทและรับผิดชอบสังคมส่วนหนึ่ง แต่สังคมยังไม่พร้อมที่จะเปิดโอกาสให้คนพิการได้แสดงถึงความสามารถ ประกอบกับการไม่เอื้ออำนวยประโยชน์ เช่น อาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมสาธารณะและบริการอื่น ๆ สำหรับให้คนพิการไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม ได้อย่างเต็มที่และเสมอภาคเช่นเดียวกับบุคคลอื่น ๆ

4. ปัญหาและความต้องการด้านอาชีพ คนพิการที่มีความพิการเล็กน้อยและทำสิ่งต่างๆ ได้ส่วนใหญ่ต้องการที่จะพึ่งตนเอง ไม่เป็นภาระของครอบครัวและสังคม แต่สังคมไม่เปิดโอกาสให้คนพิการได้แสดงความสามารถประกอบกับคนพิการขาดความรู้ ความชำนาญ ทำให้ขาดโอกาสในการมีงานทำ แต่ถ้าได้พัฒนาความสามารถและศักยภาพของคนพิการให้มีประสิทธิภาพ จนสามารถที่จะประกอบอาชีพได้ถึงแม้ว่ารัฐได้ออกกฎหมาย พ.ศ.2537 ออกตามความในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 (ฉบับเดิม) เรื่องการจ้างงานคนพิการโดยกำหนดให้สถานประกอบการรัฐและเอกชนที่มีลูกจ้างเกิน 200 คน ต้องเช่าเกณฑ์รับคนพิการเข้าทำงานตามสัดส่วนต่อคนพิการ 1 คน แต่คนพิการก็ยังไม่ได้รับการจ้างงานตามกฎหมายดังกล่าว

จากสภาพปัญหาความต้องการด้านต่าง ๆ ของคนพิการทั้งด้านการแพทย์ การศึกษา สังคมและอาชีพ จะได้รับการตอบสนองต่อความต้องการของคนพิการได้ ต้องขึ้นอยู่กับทำให้โอกาสแก่คนพิการในการพัฒนาตนเองโดยเฉพาะการฟื้นฟูด้านอาชีพ ซึ่งก่อให้เกิดรายได้เลี้ยงตนเอง เกิดความภาคภูมิใจ และความก้าวหน้าในชีวิต

3.แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการสังคมที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับคนพิการในจังหวัดขอนแก่น :กรณีศึกษาบุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนวรรณกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจดังนี้

3.1ความหมายของสวัสดิการสังคม

สวัสดิการสังคม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 มาตรา 3 ให้ความหมายว่า ระบบการจัดบริการทางสังคมซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนาและการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างทั่วถึงเหมาะสมเป็นธรรมและเป็นตามมาตรฐาน ทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงานและการมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรมและบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนต้องได้รับและมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการทางสังคมทุกระดับ (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2546)

สวัสดิการ หมายถึง “การให้สิ่งอำนวยความสะดวกและสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและสะดวกสบาย” (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

สวัสดิการสังคม เป็นสถาบันที่สำคัญในสังคม ในขณะที่ทุกสังคมมักจะประกอบด้วยอย่างน้อย 5 สถาบันหลัก ได้แก่ (1) สถาบันครอบครัว (2) สถาบันการศึกษา (3) สถาบันศาสนา (4) สถาบันการเมือง (5) สถาบันเศรษฐกิจ สวัสดิการสังคม นับเป็นสถาบันที่ทุกสังคมที่มีการหน้าที่เด่นชัดในสังคม และมีความสัมพันธ์อย่างแยกไม่ออกกับสถาบันทั้ง 5 ข้อ ข้างต้น (เฟเดอริโก 1980 อ้างจาก วันทนี วาสิกะสิน สุรางค์รัตน์ วศินา รมณ์และกิติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์, 2550)

สวัสดิการสังคม หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานทั้งของรัฐและอาสาสมัคร เพื่อมุ่งป้องกันและขจัดปัญหาสังคม หรือปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคลกลุ่มและชุมชน กิจกรรมดังกล่าวนี้ใช้บุคลากรนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องอย่างมากมาย อาทิ แพทย์ พยาบาล นักกฎหมาย นักการศึกษา วิศวกร นักบริหาร นักสังคมสงเคราะห์ ตลอดจนผู้ช่วย นักวิชาชีพในสาขาต่าง ๆ

สวัสดิการ หมายถึง ระบบการจัดสรรและจัดบริการสังคมในลักษณะของโครงการหรือบริการต่าง ๆ ให้กับคนทุกคนในสังคม โดยเน้นสิทธิ ความเท่าเทียมกันที่จะได้รับบริการอย่างเป็นธรรมและเสมอภาค เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในสังคมการพัฒนาสังคมโดยรวม รวมทั้งระบบความมั่นคงทางสังคมของคนทุกคนในสังคม

สวัสดิการสังคมมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมในฐานะที่เป็นเป้าหมายหนึ่งของการพัฒนาสังคม ดังนั้นสวัสดิการสังคมยังอาจหมายถึงการกำหนดนโยบายสังคมโดยรัฐ ที่จะมมีผลต่อความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ ในลักษณะที่ 3 มักจะเป็นที่รู้จักและง่ายต่อการเข้าใจ เพราะเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ได้แก่

- 1.บริการประกันสังคม (Social Insurance)
- 2.บริการสงเคราะห์ประชาชน / การประชาสงเคราะห์ / สาธารณูปการ (Public Assistance)
- 3.บริการสังคม (Social Service)

ตัวอย่างที่น่าสนใจของสังคมไทย เช่น ในช่วงปี พ.ศ.2526 ที่กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดนโยบายสุขภาพดีถ้วนหน้า ปี ค.ศ.2000 โดยใช้แผนงานสาธารณสุขมูลฐาน การใช้ตัวชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เพื่อสะท้อนให้เห็นการพัฒนาสุขภาพคนไทยถ้วนหน้า โดยเฉพาะสังคมชนบท (วิจิตร ระวิวงศ์ อ้างจาก ระพีพรรณ คำหอม, 2549)

ร็อคโฟ (Rochefort) (อ้างถึงใน ระพีพรรณ คำหอม, 2549) กล่าวว่า “สวัสดิการสังคม” หมายถึง ระบบการจัดสรรของสังคมให้กับคนในสังคมที่มีความจำเป็น ซึ่งสังคมจะต้องปกป้องกลุ่มคนที่เดือดร้อนและจำเป็น ขณะเดียวกันก็ต้องปกป้องสังคมจากกลุ่มที่เดือดร้อนและคนในสังคม องค์ประกอบสำคัญของสวัสดิการสังคมที่สำคัญมี 4 อย่าง ได้แก่

- 1.ระบบการให้การสงเคราะห์
- 2.การจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสม
- 3.สถาบันทางสังคม
- 4.กฎเกณฑ์การให้การสงเคราะห์

การจัดสวัสดิการสังคมจะต้องอาศัยสถาบันทางสังคม โครงสร้างสังคมที่มีอยู่จริง เช่น ครอบครัว โบสถ์ วัด ชุมชน เผ่า รัฐ สหภาพแรงงาน ซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมที่มีอยู่จริง มักทำหน้าที่ให้การช่วยเหลือกับกลุ่มที่เดือดร้อนและจำเป็นอยู่แล้ว หากสถาบันสังคมเหล่านี้สามารถทำหน้าที่การสร้างสวัสดิการที่ดีให้กับสมาชิก

ของตนเอง ก็จะไปสู่การมี “สังคมสวัสดิการ” (Welfare Society) ซึ่งเป็นสังคมที่มีการจัดระเบียบทางสังคม โดยใช้สถาบันทางสังคมต่างๆ ในสังคมให้ทำหน้าที่ส่งเสริมความเป็นอยู่ของคนในสังคมที่ดี

อย่างไรก็ตาม การใช้เกณฑ์สวัสดิการสังคมเป็นสถาบันสังคม อาจมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นว่า องค์กรทางสังคมหรือสถาบันทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคม ควรกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐมากกว่า รัฐสามารถใช้อำนาจหน้าที่จัดการให้การจัดสวัสดิการสังคมเป็นไปอย่างเหมาะสม โดยใช้กลไกของรัฐที่มีอยู่ผ่านทางนโยบาย แผนงานและมาตรการต่างๆ ของรัฐ ตัวอย่างเช่น ในปี พ.ศ.2535 ประเทศไทยได้มีการจัดตั้งเป็นกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ซึ่งควรจะแยกเป็น 2 กระทรวง คือ กระทรวงแรงงาน และกระทรวงสวัสดิการสังคม การตั้งกระทรวงใหม่ขึ้นมา เพราะรัฐเชื่อว่า รัฐต้องจัดองค์กรสังคมขึ้นมาทำหน้าที่จัดระบบสวัสดิการสังคมของไทยนั่นเอง หากพิจารณาจากผลงานสะท้อนให้เห็นว่า การตั้งองค์กรใหม่ของงานสวัสดิการสังคมไทย มิได้ทำให้การจัดสรรบริการสวัสดิการสังคมเข้าถึงประชาชนได้มากขึ้น เพราะกลไกของสถาบันสังคมที่มีอยู่ของรัฐยังเข้าไม่ถึงกลุ่มเป้าหมายที่เดือดร้อน และจำเป็นที่แท้จริงได้

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายในเชิงสิทธิและความเท่าเทียมของคนทุกคนในสังคม (Rights and Equality) ได้แก่

ป่วย อังภากรณ์ (2549) ได้เขียนบทความเรื่อง “จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน ” ไว้อย่างน่าสนใจ ซึ่งได้กล่าวถึงชีวิตของคนแต่ละคนจะต้องได้รับบริการสวัสดิการสังคมตั้งแต่เมื่ออยู่ในครรภ์มารดา การได้รับวัคซีนตามวัย เมื่อเติบโตถึงวัยเรียนก็ได้รับการศึกษาจากรัฐ การได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ เมื่อจบก็มีงานทำ มีรายได้เลี้ยงตัวเองและครอบครัว มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและสังคม เมื่อมีครอบครัวก็สามารถเลี้ยงดูครอบครัวได้ บทความนี้กล่าวถึงบริการสังคมพื้นฐานที่รัฐต้องจัดให้กับสมาชิกทุกคนในสังคม และประชาชนควรมีโอกาสเข้าถึงบริการของรัฐอย่างเท่าเทียมกัน สะท้อนสวัสดิการสังคมที่คนไทยพึงได้รับจากรัฐ วันทนี วาสิกะสิน (2536 อ้างถึงใน วันทนี วาสิกะสิน สุรางค์รัตน์ วศินารมณ และกิติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์, 2550) เห็นว่า สวัสดิการสังคมเป็นเรื่องของทุกคนในสังคม เพราะคำว่า “สวัสดิการ ” หรือ “สวัสดิภาพ” มีความหมายในแง่การอยู่ดี กินดีของทุกคน (Social well - being) ไม่เฉพาะผู้ยากไร้เท่านั้น คนทุกคนที่เกิดมาในโลกนี้ ตามปฏิญญาสากลขององค์การสหประชาชาติในเรื่องสิทธิมนุษยชนกำหนดว่า คนทุกคนจะต้องได้รับการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน อันเป็นสิทธิที่ทุกคนจะต้องได้รับ และเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดบริการต่างๆ ไว้ให้ ความต้องการขั้นพื้นฐานเป็นสิ่งที่ทุกคนรู้ว่า หมายถึง อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค รัฐจะต้องจัดหาที่อยู่อาศัยให้ประชาชน โดยจัดให้ประชาชนได้มีงานทำ เพื่อมีเงินสำหรับซื้อเสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค จัดให้มีสถานพยาบาลสำหรับประชาชนเมื่อเจ็บป่วย ไม่ว่าประชาชนคนนั้นจะอาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ หรือในชนบทที่ห่างไกล

ปรานาบ ชัตเตอร์ไรซ์ (1997 อ้างถึงใน ระพีพรรณ คำหอม, 2549) ได้กล่าวว่า “สวัสดิการสังคม ” เกี่ยวข้องกับระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคมของแต่ละประเทศ ปัจจุบันนักวิชาการด้านสวัสดิการสังคมมักจะแยกสวัสดิการสังคม ออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

- 1.สวัสดิการเศรษฐกิจ หมายถึง กินดี อยู่ดีของคนในสังคม เช่น มีรายได้ มีทรัพย์สินที่ครอบครอง สถานะทางภาษี และดัชนีอื่นๆ (รายได้ประชาชาติ รายได้ต่อหัว)
- 2.สวัสดิการที่ไม่ใช่เศรษฐกิจ หมายถึง กินดี อยู่ดี มีสุขของคนในสังคมที่เกี่ยวข้องกับสภาพทางชีวภาพ สภาพอารมณ์จิตใจ และสภาวะมาตรฐาน ดังนั้นคนจนที่มีรายได้น้อยมักจะมีปัญหาสุขภาพที่ไม่ดี (ทั้งกายและใจ) จึงมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับบริการทางสังคมจากหน่วยงานของรัฐและเอกชน

อภิญา เวชชัยและคณะ (2550) ได้สังเคราะห์ความหมายของงาน “สวัสดิการสังคม” ว่ามี 3 ลักษณะ ได้แก่

1. ความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์สังคม คือ ระบบการจัดบริการสังคมที่ครอบคลุมฐานชีวิตทั้งมวลของมนุษย์การได้รับการตอบสนองความจำเป็นพื้นฐาน การเข้าถึงคุณภาพชีวิต และความมั่นคงของชีวิตในระยะยาวอย่างยั่งยืน การได้รับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับต่างๆสวัสดิการที่เคารพ ยอมรับในคุณค่า และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ประสบปัญหาสวัสดิการที่อยู่บนฐานความหลากหลาย เป็นธรรมทางสังคม

2. ความหมายกว้างขวาง ครอบคลุมเรื่องระบบการให้บริการและความมั่นคงของชีวิตมากขึ้น คือ สวัสดิการที่ประกอบด้วยองค์ประกอบที่รอบด้าน เช่น 7 ด้านของความมั่นคงในชีวิต เช่น การศึกษา สาธารณสุข ที่อยู่อาศัย รายได้และการมีงานทำ ความมั่นคงทางสังคม นันทนาการ และบริการทางสังคม

3. ความหมายที่มองสวัสดิการสังคมเชิงลึกในด้านการพัฒนา และบริการเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่กลุ่มผู้ใช้บริการมากกว่าการสงเคราะห์เป็นด้านหลัก สวัสดิการในความหมายนี้ให้ความสำคัญกับแนวคิดสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาค ความเท่าเทียมทางโอกาส การเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่กลุ่มเป้าหมายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการของตนเองมากขึ้น สวัสดิการจึงเป็นเรื่องการพิทักษ์และคุ้มครองสิทธิ การส่งเสริมสวัสดิภาพ การพัฒนาความสามารถของกลุ่มเป้าหมาย

การให้ความหมายของงานสวัสดิการสังคมในทุกมิติจึงเกี่ยวข้องกับกลไกของนโยบายรัฐ กลไกการบริหารจัดการ กลไกการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล โดยทั่วไปงานสวัสดิการสังคมทั่วโลกจึงเลือกทำเฉพาะด้านหลักที่น่าจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในสังคม เช่น ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านที่อยู่อาศัย การจัดสวัสดิการสังคมจึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบทุกด้านให้ก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะการสร้างนโยบายสาธารณะให้เรื่องสวัสดิการเป็นแบบสากลมากขึ้น และกระจายความรับผิดชอบทางสังคมสู่ภาคส่วนต่างๆ

ระพีพรรณ คำหอม (2549) ได้สรุปความหมายไว้อย่างน่าสนใจว่า “ระบบการจัดสรรและจัดการบริการสังคมในลักษณะของโครงการ หรือบริการต่างๆ ให้กับคนทุกคนในสังคม ภายใต้หลักการสิทธิ ความเท่าเทียมกัน ความเสมอภาค และความเป็นธรรมทางสังคม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในสังคม การพัฒนาสังคมโดยรวม รวมทั้งการสร้างระบบความมั่นคงของมนุษย์และสังคมในระยะยาว”

จากการศึกษาเอกสาร การให้ความหมายคำว่า "สวัสดิการสังคม" เท่าที่ปรากฏยังไม่ได้สร้างความเข้าใจที่ชัดเจนเท่าที่ควร คำว่า "สวัสดิการสังคม" เป็นคำศัพท์ที่ยากแก่การให้คำจำกัดความ ขึ้นอยู่กับการตีความคำว่า "สวัสดิการ" แล้วแต่ความเชื่อของนักวิชาการแต่ละท่าน ทั้งนี้เป็นคำศัพท์มาจากภาษาอังกฤษว่า "Welfare" ซึ่งมีความหมายที่ใกล้เคียงกับคำว่า ความต้องการที่จำเป็นของมนุษย์ กล่าวคือ สวัสดิการต้องเกิดขึ้นเพื่อการตอบสนองความต้องการที่จำเป็นของมนุษย์ มนุษย์คนหนึ่งไม่มีอาหาร ไม่มีเครื่องนุ่งห่ม ไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีเงินรายได้สำหรับดูแลสุขภาพอนามัยของตนเองอย่างเพียงพอ ก็นับได้ว่ามนุษย์คนนั้นอยู่ในสภาพไร้สวัสดิการ หรือไม่สามรถจะพึ่งตนเองได้ สวัสดิการจึงต้องจัดการให้ได้มาซึ่งการตอบสนองความขาดแคลนเหล่านี้

สวัสดิการ เป็นคำที่มีรากศัพท์มาจากภาษาอังกฤษว่า Welfare มีความหมายครอบคลุมถึงสวัสดิการในทางเศรษฐศาสตร์ (Economic Welfare) และสวัสดิการสังคม (Social Welfare) กล่าวคือ สวัสดิการในทางเศรษฐศาสตร์ ถือเอาความเชื่อและความพอใจของผู้บริโภคเป็นตัวกำหนด ถ้าพอใจมากก็ถือว่าได้สวัสดิการมาก ส่วนจะมีคุณภาพ ส่งผลดีหรือเสีย หรือไม่นั้นไม่ใช่สำคัญ

ส่วนสวัสดิการสังคม จะถือเอาความจำเป็นของสังคมโดยส่วนรวมเป็นตัวกำหนด เช่น การศึกษาและการรักษาพยาบาล เป็นต้น ซึ่งจะเห็นว่า สวัสดิการเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องเข้าถึงและจะต้องได้รับ เพราะเป็นเรื่องของสิทธิพื้นฐานทางสังคม (Social Basic Right) ของทุกคน

3.2 องค์ประกอบของสวัสดิการสังคม

การจำแนกงานสวัสดิการสังคมมีความแตกต่างกันอย่างมาก (พงษ์กฤษณ์ มงคลสินธุ์ 2536 อ้างถึงใน วันทนีย์ วาสิกะสิน สุรางค์รัตน์ วศินารมณและกิติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์, 2550) การกำหนดองค์ประกอบของสวัสดิการสังคมเท่าที่พบมีอยู่ด้วยกันสองแบบ คือ 1)การกำหนดความหมายที่เป็น “สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคม” อันเป็นความหมายกว้าง และ2)การกำหนดความหมายที่เป็นกิจกรรม โครงการหรือบริการ ที่มีความหมายแคบกว่าความหมายแรก

ดังนั้นองค์ประกอบของสวัสดิการสังคมตามความหมายแรกหรือความหมายกว้างจะประกอบด้วยปัจจัยด้านต่าง ๆ 7 ประการดังต่อไปนี้

1. การมีสุขภาพที่ดี

การมีสุขภาพที่ดีขยายความให้ชัดเจนได้ว่าประชาชนควรจะได้รับ การป้องกันโรคร้ายไข้เจ็บ การรักษาพยาบาล การส่งเสริมและการพัฒนาสุขภาพร่างกายจิตใจอารมณ์และสังคมอย่างทั่วถึงและทัดเทียมกัน หากประชาชนในสังคมประเทศใดยังคงเจ็บป่วย ตาย หรือพิการด้วยโรคร้ายไข้เจ็บที่สามารถป้องกันได้ไม่ยาก ก็ถือว่าประชาชนในสังคมนั้นยังไม่มีสวัสดิภาพสังคมในด้านสุขภาพที่ดีหรือยังไม่มี การจัดบริการสวัสดิการสังคมด้านสุขภาพที่ดีพอ

หากประชาชนที่เป็นคนชายขอบ คนยากจนด้อยโอกาส เช่น เป็นประชาชนกลุ่มน้อยอยู่ในชนบท ห่างไกลหรือขาดเงินทองต้องเจ็บป่วย ตาย หรือพิการด้วยโรคร้ายไข้เจ็บที่สามารถป้องกันได้ และสุขภาพทางสุขภาพไม่ได้ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างถูกต้องเหมาะสมและพอเพียง แต่ตรงกันข้ามประชาชนที่มีฐานะดีมีสถานะภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดีในสังคมเดียวกันกับไม่เจ็บป่วย ไม่ตาย หรือไม่พิการด้วยโรคร้ายชนิดเดียวกัน ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพที่ดียิ่ง เพราะมีอำนาจซื้อและสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพที่มีคุณภาพมากกว่าก็แสดงว่าประชาชนในสังคมไม่ได้สวัสดิภาพทางสังคมอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันหรือมีช่องว่างในการจัดสวัสดิการสังคมด้านสุขภาพทำให้ประชาชนชายขอบที่ยากจนด้อยโอกาสไม่ได้รับความเป็นธรรมในด้านนี้

ประชาชนไทยไม่ว่าเพศใด อายุ วัยใด เชื้อชาติใด ศาสนาใด อยู่ในภูมิภาคใด อยู่ในวัฒนธรรมใด หรืออนุวัฒนธรรมใด มีความสนใจในทางการเมือง มีแบบแผนการดำรงชีวิตเช่นใด หรือมีสถานะภาพทางเศรษฐกิจสังคมในระดับขั้นใดก็ตาม พึงได้รับการสวัสดิการสังคมด้านสุขภาพอย่างสอดคล้องกับความต้องการอย่างทั่วถึง เสมอภาค และเป็นธรรม ประชาชนที่มีอำนาจซื้อสูงขึ้นไปอาจซื้อบริการด้านสุขภาพที่มีคุณภาพที่ดีได้มาตรฐานคุณภาพ ขณะเดียวกันประชาชนที่มีอำนาจซื้อน้อยกว่าหรือไม่มีอำนาจซื้อเลยก็พึงได้รับการสุขภาพที่ดีที่มีคุณภาพ แม้ไม่มีคุณภาพดีเยี่ยม แต่อย่างน้อยที่สุดต้องมีคุณภาพเพียงพอที่จะป้องกันโรคร้ายไข้เจ็บได้ รักษาพยาบาลโรคร้ายไข้เจ็บ ส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพให้แข็งแรง ปลอดภัยทำให้ไม่เจ็บป่วย ไม่ตาย และไม่พิการ อย่างเท่าเทียมกันเช่นเดียวกับประชาชนไทยทั่วไป

2. การมีการศึกษาที่ดี

การมีการศึกษาที่ดีขยายความได้ว่า ประชาชนพึงได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้มีกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นไปเพื่อความเจริญงอกงาม ได้รับการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรมและการเรียนรู้ทุกรูปแบบเพื่อความก้าวหน้าและการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพอย่างมั่นคงปลอดภัยและสันติสุขยั่งยืน ทั้งนี้ประชาชนแม้ว่ามีข้อบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์สังคมหรือด้อยโอกาสพึงได้รับโอกาสทางการศึกษาโดยยกจัดเป็นการศึกษาพิเศษและจัดรูปแบบการศึกษาที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนที่มีข้อจำกัดเหล่านั้น ทั้งนี้ประชาชนทุกคนต้องได้รับการศึกษาในระดับอย่างน้อยที่สุด คือการศึกษาขั้นพื้นฐาน ความพิการ ความบกพร่องด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม การเป็นประชาชนชายขอบ

ชนกลุ่มน้อย คนต่างวัฒนธรรม ต่างศาสนา ต่างความเชื่อ ต่างความสนใจทางการเมือง ต่างแบบแผนการดำเนินชีวิต ผู้อยู่ในภูมิภาค ท้องถิ่นห่างไกล เป็นผู้ด้อยโอกาสหรือแม่แต่เพศ วัย ผิวพรรณต้องไม่เป็นเหตุให้ประชาชนผู้หนึ่งผู้ใดขาดโอกาสทางการศึกษาหรือได้รับบริการทางการศึกษาน้อยกว่าหรือด้อยกว่า ไม่เป็นธรรมหรือไม่เท่าเทียมกับประชาชนโดยทั่วไป

3. การมีที่อยู่อาศัย

การมีที่อยู่อาศัยตามควรแก่สภาพในทำนองเดียวกัน ประชาชนทุกคนควรจะได้มีที่อยู่อาศัยตามแต่กำลังความสามารถของบุคคลที่จะได้มา อย่างน้อยที่สุดที่อยู่อาศัยต้องทำให้ได้รับความปลอดภัย ความมั่นคง อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ไม่มีสภาพเสื่อมโทรมแออัด แวดล้อมด้วยสารพิษ หรือเสี่ยงต่อภัยพิบัติ เสี่ยงต่อความเสื่อมเสียทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ที่อยู่อาศัยต้องทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีดำเนินชีวิตได้เป็นปกติและมีความสุขกายสุขใจตามสมควร

4. การมีงานทำ การมีรายได้ และสวัสดิการแรงงาน

ประชาชนที่มีสวัสดิภาพทางสังคมที่ดีต้องมียานทำงาน และเป็นงานที่ทำให้มีรายได้อย่างน้อยในระดับที่เพียงพอแก่การดำรงชีวิตของตนและครอบครัว สภาพของงานที่ต้องมีสวัสดิการที่ดีอย่างน้อยตามที่กฎหมายกำหนด สภาพของงานที่ต้องไม่เสี่ยงต่อการเจ็บป่วย อุบัติเหตุ และอุบัติเหตุต่าง ๆ และที่สำคัญต้องไม่เสื่อมเสียต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ผิดศีลธรรมหรือผิดกฎหมาย ประชาชนต้องได้รับรายได้และสวัสดิการจากการทำงานอย่างเสมอภาคเท่าเทียมและยุติธรรม

ประชาชนต้องมีโอกาสรวมกลุ่มรวมตัวกันปกป้องผลประโยชน์ของตนในรูปของสหภาพแรงงาน กลุ่มชาวไร่ชาวนา หรือกลุ่มมวลชนอื่น ๆ เมื่อมีการเลือกปฏิบัติหรือประชาชนทราบว่าไม่ได้รับความยุติธรรมในเรื่องรายได้ สภาพการทำงาน การจ้างงานและสวัสดิการแรงงาน ประชาชนต้องได้รับความคุ้มครองจากอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ประชาชนต้องสามารถร้องเรียนต่ออำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้อย่างสะดวกและยุติธรรม กระบวนการและกลไกด้านแรงงานสัมพันธ์ต้องสามารถรองรับปัญหาและความต้องการของประชาชนด้านนี้ได้ ตลอดจนประชาชนต้องมีความภาคภูมิใจในงานที่ทำและมีโอกาสในการสร้างความก้าวหน้าในการทำงานนั้น

5. การมีความมั่นคงทางสังคม

ประชาชนทุกคนที่มีรายได้ต้องได้รับการคุ้มครองในเรื่องความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของตนและครอบครัว ในรูปของการประกันสังคม (Social Insurance) ซึ่งครอบคลุมเรื่องผลประโยชน์จากการประกันสุขภาพ การสงเคราะห์บุตร การชดเชยการขาดรายได้จากการเจ็บป่วย ทูพพลภาพ ชราภาพ และการว่างงาน การประกันสังคมเป็นมาตรการหนึ่งที่จะสร้างความมั่นคงทางสังคม โดยเฉพาะกับประชาชนผู้มีรายได้ประจำ มิให้เดือดร้อนเมื่อมีเหตุให้สูญเสียรายได้ทั้งหมด บางส่วน หรือไม่เพียงพอกับการยังชีพ การให้ความช่วยเหลือทางสังคมแก่ประชาชนหรือการประชาสงเคราะห์ (Social Assistance หรือ Public Assistance) เป็นอีกมาตรการหนึ่งที่ทำให้ความคุ้มครองด้านความมั่นคงแก่ประชาชนโดยเน้นไปที่ผู้ไม่มีรายได้ประจำที่เป็นผู้ตกทุกข์ได้ยาก โดยเป็นการสงเคราะห์ช่วยเหลือที่ต้องมีการตรวจสอบคุณสมบัติ (means test) ของประชาชนว่าเป็นผู้มีรายได้น้อยจนเดือดร้อนจริง

6. การนันทนาการ

ประชาชนในทุกสังคมมีกิจกรรมนันทนาการ ในตำราด้านสวัสดิการสังคมหลายเล่มถือว่า นันทนาการเป็นสถาบันหนึ่งในสังคม ในองค์ประกอบของการมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ประชาชนต้องมีศิลปะการบันเทิง และการพักผ่อนหย่อนใจตามวัฒนธรรมและประเพณีของตน ประชาชนพึงได้รับการตอบสนองของความสนุกสนานพึงพอใจในด้านศิลปะ การบันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจอย่างมีคุณภาพ โดย

กิจกรรมนั้นหนานการนั้นต้องไม่เป็นกิจกรรมที่ทำให้เสื่อมเสียศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ผิดศีลธรรม ผิดกฎหมายไม่ส่งผลเอาไรต์เอาเปรียบ กดขี่ข่มเหงหรือละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

ในประเทศที่นิยมระบบเศรษฐกิจเสรีนิยม สถาบันครอบครัวและชุมชนได้สูญเสียหนานการให้กับตลาดเสรีไปแล้ว กระนั้นก็ตามประชาชนควรจะได้รับการดูแลปกป้องและคุ้มครองมิให้หนานการในตลาดเสรีเป็นฝ่ายรุกรการกระทำใด ๆ ที่ทำให้ประชาชนต้องตกต่ำ ต้องสูญเสียศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตรงกันข้ามสังคมควรส่งเสริมให้หนานการเป็นเครื่องนำมนุษย์ไปสู่การเจริญเติบโตองงาม สร้างบูรณาการในสังคมตลอดจนเชื่อมโยงสังคมให้ดงงามด้วยไมตรีและความสมานฉันท์ยิ่งขึ้น

7. การได้รับบริการสังคม

การได้รับบริการสังคม (Social Service) เป็นการบริการแก่ประชาชน เพื่อช่วยสร้างเสริมการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ช่วยพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขตามควรแก่อัตภาพ ทั้งนี้ประชาชนอาจมีรายได้ประจำหรือไม่ก็ได้ บริการทางสังคมมีความแตกต่างจากการบริการสาธารณะและการสาธารณูปโภคเพราะเป็นบริการที่เน้นส่งเสริมสวัสดิภาพทางสังคมที่ดีของประชาชนเป็นบุคคลมากกว่าการจัดสรรบริการทางกายภาพหรือโครงสร้างปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

จากองค์ประกอบของสวัสดิการสังคมในความหมายกว้างให้ภาพขององค์ประกอบย่อย ๆ ที่นำมา รวมกันแล้วเป็นภาพรวมว่า ประชาชนทุกคนจะมีสวัสดิภาพสังคมที่ดี หรือสวัสดิการสังคมที่ดี หรือมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีนั้นต้องพิจารณาจากปัจจัยด้านใดบ้าง แผนยุทธศาสตร์ 5 ปี สร้างสวัสดิการสังคมไทยฉบับที่ 1 พ.ศ. 2550-2554 และแผนปฏิบัติการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมไทยเพื่อชีวิตมั่นคงพ.ศ.2550-2554 ตามแผนยุทธศาสตร์ 5 ปี สร้างสวัสดิการสังคมไทยฉบับที่ 1 พ.ศ. 2550-2554 ได้ระบุความหมายของสวัสดิการสังคมในความหมายกว้าง เป็นการหนุนเสริมกับแนวคิดที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชน การมีส่วนร่วมของประชาชน การเคารพในความหลากหลายของประชาชน การกระจายอำนาจไปสู่ประชาชนและความเป็นธรรมทางสังคม

วิจิตร ระวิวงศ์ (2532 อ้างถึงใน ระพีพรธณ คำหอม, 2549) กล่าวว่า สวัสดิการสังคมมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมในฐานะที่เป็นเป้าหมายหนึ่งของการพัฒนาสังคม ดังนั้นสวัสดิการสังคมยังอาจหมายถึงการกำหนดนโยบายสังคมโดยรัฐ ที่มีผลต่อความดีของประชาชน ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ ในลักษณะที่ 3 มักจะเป็นที่รู้จักและง่ายต่อการเข้าใจ เพราะเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ได้แก่

- 1.บริการประกันสังคม (Social Insurance)
- 2.บริการสงเคราะห์ประชาชน / การประชาสงเคราะห์ / สาธารณูปการ (Public Assistance)
- 3.บริการสังคม (Social Service)

เมื่อสวัสดิการสังคมในเมืองไทยเป็นความหมายแคบ กรมประชาสงเคราะห์ได้กลายเป็นหน่วยงานหลักในด้านสวัสดิการสังคมในการรองรับภารกิจด้านสวัสดิการสังคมในความหมายนี้ แม้ว่าจะมีความพยายามของนักวิชาการที่จะร่างแผนการพัฒนาสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติโดยเน้นในความหมายกว้างของสวัสดิการสังคม แต่การจัดสวัสดิการสังคมของรัฐ ยังประสบปัญหาและอุปสรรคอย่างมาก ได้แก่ (กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม, 2539)

1.การบริการสวัสดิการสังคมในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ดำเนินการโดยภาคราชการ ซึ่งมีแบบแผนในการตั้งรับ ที่มุ่งแก้ไขปัญหาในระดับบุคคลและใช้ระบบสถาบัน (Institutional Based) ซึ่งต้องใช้ค่าใช้จ่ายมากสิ้นเปลือง และยังมีรูปแบบในการให้ความช่วยเหลือที่จำกัด ไม่ยืดหยุ่นเพียงพอ ทำให้ไม่สามารถจัดบริการแก่ผู้ประสบปัญหาได้อย่างทั่วถึงและทันที่ จำเป็นต้องมีการปรับปรุงระบบการจัดการให้เหมาะสม

2.ระบบประกันสังคม ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสวัสดิการสังคม ยังไม่สามารถดำเนินการได้ครบคลุมอย่างทั่วถึง ทำให้ลูกจ้างและบุคคลบางกลุ่มขาดความมั่นคงในการทำงานและการดำรงชีวิตต่ำกว่ามาตรฐานที่ควรจะได้รับ

3.การดำเนินงานเกี่ยวกับสวัสดิการแรงงานยังไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้ประกอบการมากเท่าที่ควร เนื่องจากการเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายของเจ้าของสถานประกอบการ

4.ยังมีข้อจำกัดในการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการด้านสวัสดิการสังคมในเชิงรับ และมีข้อจำกัดในการขยายฐานการดำเนินงานสวัสดิการสังคมเชิงรุกโดยเน้นครอบครัวและชุมชนเป็นฐานในการดำเนินงาน

5.ขาดการระดมความร่วมมือจากภาคเอกชนและการส่งเสริมภาคเอกชนอย่างเต็มที่

6.ขาดการประชาสัมพันธ์ที่จะก่อให้เกิดจิตสำนึกของประชาชนในการรับใช้สังคม รวมทั้งการสร้าง ความเข้าใจที่ถูกต้องในงานด้านสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์

หากพิจารณาความหมายกว้างของสวัสดิการสังคมจะครอบคลุมนโยบาย แผน แผนงาน โครงการ และกิจกรรมของหลายกระทรวงและหน่วยงาน ไม่เพียงแต่กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมเท่านั้น อย่างไรก็ตามมีผู้บริหารประเทศจำนวนน้อยคนนักที่จะเข้าใจถึงความหมายของสวัสดิการสังคมในความหมาย กว้าง หรือในความหมายที่เป็นบูรณาการจากนโยบาย แผน แผนงาน โครงการ และกิจกรรมของทุก กระทรวง ทบวง กรม

สังคมไทยรับเอาอิทธิพลของลัทธิเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมอย่างเต็มที่ ทำให้มีผลต่อแนวทางการจัดการ ด้านสวัสดิการสังคมนั้นคือ การให้ความหมายของสวัสดิการสังคมเป็นความหมายที่คับแคบมาโดยตลอด ยิ่งไปกว่านั้น แนวคิดเศรษฐกิจเสรีนิยมในส่วนที่เป็นยุทธศาสตร์ของการพัฒนาประเทศไทย ยังมีลักษณะที่ เน้นการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วอีกด้วย ก็ยิ่งทำให้การคงความแตกต่างระหว่างฐานะและ รายได้ของประชาชนในสังคมกลายเป็นความตั้งใจ เพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการผลิตมากยิ่งขึ้น สวัสดิการสังคม กลายเป็นการบรรเทาทุกข์ชั่วคราวเพื่อให้มีต้นทุนค่าใช้จ่ายให้น้อยที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ทั้งนี้เพื่อจะได้ ไม่ไปส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ผู้ที่ควบคุมอำนาจของนโยบายการพัฒนาประเทศมี ความเห็นว่าปล่อยให้ระบบเศรษฐกิจเสรีของประเทศขยายตัวและเติบโตเร็ว ๆ เท่าไร ผลดีก็จะส่งผลกระทบต่อ ประชาชนทุกคนในอนาคตอย่างอัตโนมัติ กลไกของตลาดเสรีอาทิ กลไกราคา กลไกของอุปสงค์-อุปทาน จะ ทำหน้าที่เสมือน "มือที่มองไม่เห็น" มาจัดการกระจายความมั่งคั่งไปยังกลุ่มประชาชนต่าง ๆ โดยไม่ต้องมี การจัดสวัสดิการสังคมแต่ประการใด

จะเห็นได้ว่า รัฐบาลไทยไม่เคยดำเนินนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมประเทศให้ต้อง กระทบกระเทือนกับพื้นฐานการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเลยแม้แต่น้อย ประชาชนที่เป็นชนชั้นกลางและ เจ้าของสถานประกอบการต่าง ๆ ได้ประโยชน์จากการให้ความหมายของสวัสดิการสังคมในความหมายแคบ การประกันสังคมและการให้ความสงเคราะห์ประชาชนทางสังคมเท่าที่มีอยู่ยังไม่ได้ดำเนินการอย่างครอบคลุม ทั่วถึงและเพียงพอกับความต้องการของประชาชน (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2544) ยิ่งไปกว่านั้น รัฐบาลไทย ยังไม่เคยมีมาตรการที่ให้ความคุ้มครองทางสังคมอย่างแท้จริงแก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบทางลบจากระบบ เศรษฐกิจเสรี

หลังจากที่เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจการเงินครั้งใหญ่ในสังคมไทยเมื่อปี พ.ศ. 2540 ความประสงค์ที่จะ ให้ภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนจัดการสวัสดิการสังคมเพิ่มสูงมากยิ่งขึ้นทั้ง ๆ ที่รัฐบาลไทย ไม่ได้รณรงค์เรียกร้องให้ภาคประชาชนดำเนินการแต่ประการใด ทว่าภาคประชาชนโดยชุมชนต่าง ๆ ได้ลงมือ ปฏิรูประบบสวัสดิการสังคมของชุมชนตนเองกันอย่างจริงจัง กล่าวได้ว่า แรงจูงใจและปัจจัยผลักดันให้ชุมชน หันมาพัฒนาระบบสวัสดิการให้กันและกัน ประการแรกก็คือหลักการพึ่งตนเอง สังคมไทยส่วนใหญ่พึ่งพา

ระบบครอบครัว ญาติพี่น้องและชุมชนของตนเป็นพื้นฐานมาแต่อดีตกาลอันยาวนาน ยกเว้นแต่ชุมชนที่ถูก
ระบบบริโภคนิยมทำลายจิตวิญญาณแห่งชุมชนไปจนสูญสิ้นแล้วเท่านั้น ที่ประชาชนในชุมชนอาจจะขาด
แคลนความเอื้ออาทรต่อกันและกัน และประการที่สองคือระบบสวัสดิการของรัฐไม่สามารถจัดการให้อย่าง
ทั่วถึง ไม่เพียงพอ ไม่สม่ำเสมอ ไม่ทันการณ์ ไม่เหมาะสม และไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน
นอกจากนี้ กฎหมายพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 ได้ระบุใน
มาตรา 20 ไว้ว่า คนพิการมีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ
ตลอดจนสวัสดิการและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ ดังต่อไปนี้

1. การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการทางการแพทย์ และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่า
อุปกรณ์ เครื่องช่วยความพิการ และสื่อส่งเสริมพัฒนาการ เพื่อปรับสภาพทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม
พฤติกรรมสติปัญญา การเรียนรู้ หรือเสริมสร้างสมรรถภาพให้ดีขึ้น ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
ประกาศกำหนด

2. การศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ หรือแผนการศึกษาแห่งชาติตามความเหมาะสม
ในสถานศึกษาเฉพาะหรือในสถานศึกษาทั่วไป หรือการศึกษาทางเลือก หรือการศึกษานอกระบบโดยให้
หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา
สำหรับคนพิการให้การสนับสนุนตามความเหมาะสม

3. การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ การให้บริการที่มีมาตรฐาน การคุ้มครองแรงงาน มาตรการเพื่อการ
มีงานทำ ตลอดจนได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ และบริการสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกเทคโนโลยี
หรือความช่วยเหลืออื่นใด เพื่อการทำงานและประกอบอาชีพของคนพิการ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และ
เงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานประกาศกำหนด

4. การยอมรับและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองอย่างเต็มที่ และมีประสิทธิภาพ
บนพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป ตลอดจนได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่างๆ ที่จำเป็น
สำหรับคนพิการ

5. การช่วยเหลือให้เข้าถึงนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรม การพัฒนาและบริการอันเป็น
สาธารณะ ผลผลิตที่มีคุณภาพจำเป็นต่อการดำรงชีวิต การช่วยเหลือทางกฎหมาย และการจัดหาทุนความว่า
ต่างแ่ต่างคดี ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

6. ข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร บริการโทรคมนาคม เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารและ
เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการสื่อสารสำหรับคนพิการทุกประเภท ตลอดจนบริการสื่อสารสาธารณะ
จากหน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกำหนดในกฎกระทรวง

7. บริการล่ามภาษามือตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

8. สิทธิที่จะนำสัตว์นำทาง เครื่องมือ หรืออุปกรณ์นำทาง หรือเครื่องช่วยความพิการใดๆติดตัวไปใน
ยานพาหนะหรือสถานที่ใดๆ เพื่อประโยชน์ในการเดินทางและได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก อันเป็นสาธารณะ
โดยได้รับยกเว้นค่าบริการ ค่าธรรมเนียม และค่าเช่าเพิ่มเติมสำหรับสัตว์ เครื่องมืออุปกรณ์ หรือเครื่องช่วย
ความพิการดังกล่าว

9. การจัดสวัสดิการเบี้ยความพิการ(แทนเบี้ยยังชีพ) กับคนที่จดทะเบียน ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่
คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ

10. การปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย การมีผู้ช่วยคนพิการ หรือจัดให้มีสวัสดิการอื่นตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ (สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ,2552)

3.3 รูปแบบของสวัสดิการสังคม

Titmuss (1974 อ้างถึงใน วันทนี วาสิกะสิน สุรางค์รัตน์ วศินารมณและกิติพัฒน์ นนท ปัทมะดุลย์, 2550) ให้ความเห็นว่า สวัสดิการ เป็นคำที่มีความหมายกว้างมากและได้แบ่งรูปแบบของ สวัสดิการสังคมเป็น 3 รูปแบบกว้าง ๆ ได้แก่

3.3.1 สวัสดิการสังคมแบบชั่วคราว บรรเทาปัญหา หรือแบบเก็บตก (residualism or residual model of social welfare) หรือบางท่านอาจจะใช้ว่า “แบบส่วนเหลือ” (residualism) นั้น แนวคิดนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าบุคคลในสังคมจะได้รับการตอบสนองความต้องการ โดยแหล่งตอบสนองความต้องการที่สำคัญสองแหล่งใหญ่ คือ ครอบครัวและตลาด แนวคิดนี้จะปล่อยให้ประชาชนที่ ประสบปัญหาความเดือดร้อนหรือมีความต้องการทางสังคมต้องช่วยเหลือตนเองเป็นส่วนใหญ่ โดยประชาชน จะหันไปพึ่งพาแหล่งทรัพยากร ของตนเอง ด้วยการใช้จ่ายรายได้หรือเงินออมที่มีอยู่ซื้อหาบริการทางสังคม ต่าง ๆ มาตอบสนองความต้องการของตน หากไม่สามารถซื้อหาบริการได้ด้วยอำนาจซื้อของตน บุคคลก็จะ หันมาพึ่งพาครอบครัวหรือญาติมิตรบุคคลที่ประสบปัญหาอย่างหนักเป็นพิเศษหรือประสบภัยพิบัติ เช่น อุทกภัย วิกฤติ อคคีภัย และทุพภิกขภัยต่าง ๆ เท่านั้นที่หน่วยงานสวัสดิการสังคมของรัฐบาลจะยื่นมือเข้าไปช่วยเหลืออย่างเป็นครั้งคราวไป

สวัสดิการสังคมแบบชั่วคราวเป็นการจัดสวัสดิการสังคมให้กับประชาชนในส่วนที่เหลือ หมายถึง เหลือจากประชาชนทั่วไปที่มีอำนาจซื้อหาบริการในตลาดของระบบเศรษฐกิจเสรี ทั้งนี้ด้วยความเชื่อที่ว่า ระบบเศรษฐกิจจะทำหน้าที่ของมันเอง โดยกลไกของตลาดเสรีที่จะมีการปรับตัวอย่างอัตโนมัติเสมือนมี “มือที่มองไม่เห็น” (Invisible Hand) รัฐบาลไม่ควรเข้ามาแทรกแซงตลาด หรือหากจำเป็นต้องเข้ามาแทรกแซง ระบบตลาดเสรี ก็จะต้องเข้ามาในสัดส่วนที่น้อยที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ มองอีกด้านหนึ่งแนวคิดสวัสดิการ สังคมแบบชั่วคราวเป็นการรอให้ปัญหาเกิดขึ้นก่อนแล้วจึงให้บริการในลักษณะตามแก้ปัญหาหรือบรรเทา ปัญหามากกว่าจะเป็นการป้องกันหรือเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง

แนวคิดสวัสดิการสังคมแบบชั่วคราวทำให้เกิดการรับรู้ที่ประชาชนที่ใช้บริการของรัฐบาลเป็นพวกที่ ช่วยตนเองไม่ได้ เป็นภาระของสังคมหรือเป็นส่วนที่ไม่ใช่กำลังที่จะสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นการ เติบโตและรายได้ประชาชาติ ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากการที่สมัยหนึ่งบรรดานักวางแผนและนโยบายเศรษฐกิจ เชื่ออย่างแรงกล้าว่า เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้มีอัตราการเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจอย่างเต็มที่และเร็วที่สุด นักเศรษฐศาสตร์เหล่านี้เชื่อว่าเมื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจให้เติบโตมาก ๆ แล้ว ผลดีจากการพัฒนา ก็จะค่อย ๆ ตกแก่ประชาชนทุกคนในสังคม เสมือนน้ำหยดรินลงสู่เบื้องล่างที่เรียก กันว่า “trickled-down effect” ซึ่งในที่สุดชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนจะดีขึ้นเอง ดังได้กล่าวแล้วว่า เหมือนมีมือที่มองไม่เห็นมาช่วยจัดการให้ประชาชนกินดีอยู่ดี

และกิติพัฒน์ นนทปะทิมะดุลย์ (2535 อ้างถึงใน วันทนี วาสิกะสิน สุรางค์รัตน์ วศินารมณและกิติ พัฒน์ นนทปะทิมะดุลย์, 2550) ยังกล่าวว่า ในระหว่างที่เศรษฐกิจกำลังเติบโตนี้ สวัสดิการสังคมแบบ ชั่วคราวจึงมีคุณค่าเป็นเพียงการอุดหนุนเล็กน้อย ๆ ที่การพัฒนาเศรษฐกิจได้ก่อให้เกิดขึ้นเท่านั้น สวัสดิการสังคมแบบนี้จึงเป็นการตามแก้ปัญหาอันเกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ในลักษณะของ การสงเคราะห์ช่วยเหลือเฉพาะหน้ามากกว่าจะเป็นการเอาจริงเอาจังกับการรुकเอาชนะความต้องการและ ปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนของประชาชนให้มากที่สุด

แท้จริงแล้วแนวคิดที่ใช้อธิบายปัญหาสังคมในปัจจุบันได้คลี่คลายไปมากแล้ว โดยมีความเชื่อว่าปัญหาสังคมเป็นสิ่งที่สะท้อนคุณลักษณะร่วมของคนทั้งสังคม มีการมองเพื่อนมนุษย์ร่วมสังคมในด้านที่ดีมากขึ้น โดยถือว่าผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนทางสังคมไม่ใช่ผู้ที่เบี่ยงเบนหรือผิดปกติ หากแต่เป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของคนทั้งสังคม ดังนั้นการดำเนินการกับปัญหาสังคมทั้งในด้านการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาเกิดขึ้น การแก้ไขปัญหา การฟื้นฟูสภาพสังคมตลอดจนการพัฒนาสังคมเพื่อให้ประชาชนทั่วไปมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีมีความมั่นคงและมีภูมิคุ้มกันทางสังคมจึงเป็นกิจกรรมที่ต้องดำเนินการกับทุกระบบในสังคมในรูปแบบของนโยบายสังคมที่ครอบคลุมแบบแผนพฤติกรรมของคนทั้งสังคม(วันทนีย์ วาสิกะสิน, สุรางรัตน์ วนิ นารมณ และกิติพัฒน์ นนทปัทมะดุล, 2537 อ้างจาก กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุล, 2540)

3.3.2 รูปแบบ “สัมฤทธิ์ผลทางอุตสาหกรรม” เป็นการมองสวัสดิการสังคมเสมือนเป็นกลไกหนึ่งในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งถูกใช้เป็นเครื่องตอบแทนแก่ผู้ที่เป็นกำลังในการผลักดันระบบเศรษฐกิจ โดยใช้มาตรการทางด้านภาษีอากรและการเงินการคลัง ผลตอบแทนในอาชีพเป็นสิ่งที่ตอบสนองความต้องการของบุคคลที่เป็นกำลังการผลิต เป็นการกระตุ้นเร้าค่านิยมด้านการทำงานแบบโปรเตสแตนต์ (Protestant Work Ethic) ตลอดจนเป็นการสร้างความดีความชอบแก่ผู้ที่ทักษะการทำงานที่ดีกว่าในการรับผลตอบแทนที่สูงกว่า

3.3.3 สวัสดิการสังคมแบบสถาบัน (Insitutionalism or Institutional Model of Social Welfare) เป็นแนวคิดที่ถือว่า สวัสดิการสังคมเป็นสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญ คือ ก่อให้เกิดบูรณาการทางสังคม (Social Integration) ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สังคมจะขาดเสียมิได้ แม้สังคมนั้นจะถือว่ามิเสถียรภาพแล้วก็ตาม สวัสดิการสังคมตามแนวคิดนี้ก็ยังต้องทำหน้าที่ให้ระบบสังคมดำเนินไปอย่างราบรื่น ขณะที่ระบบเศรษฐกิจตลาดเสรีสร้างความไม่เป็นธรรมทางสังคมเศรษฐกิจอันยากที่จะหลีกเลี่ยงได้ แนวคิดสวัสดิการสังคมแบบสถาบันมีความเหมาะสมกับระบบตลาดเสรี ควรที่จะดำเนินการควบคู่กันไป เพื่อเป็นการคานกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมดังกล่าว (กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุล, 2540) ในทฤษฎีของทิมมัสส์ นโยบายสวัสดิการสังคมในอังกฤษและสวีเดนเป็นแนวคิดสวัสดิการสังคมแบบสถาบันอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการจำแนกรูปแบบของการสวัสดิการสังคมอย่างหลากหลาย กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุล (2540) ในที่นี้ขอนำการจำแนกรูปแบบสวัสดิการสังคมเฉพาะที่ยังไม่เคยกล่าวถึงในแหล่งอ้างอิงแรก ได้แก่ การจำแนกของเดวิด มาคารอฟ (Macarov 1995 อ้างถึงใน กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุล, 2540) ซึ่งจำแนกรูปแบบสวัสดิการสังคมออกเป็นสี่รูปแบบดังนี้

- 1.สวัสดิการสังคมแบบดั้งเดิม (Traditional model)
- 2.สวัสดิการสังคมที่เน้นการกระจายความเป็นธรรม (Redistributive justice model)
- 3.สวัสดิการสังคมที่เน้นการพัฒนาสังคม (Social development model) และ
- 4.สวัสดิการสังคมที่เป็นระเบียบใหม่ของโลก (New world order model)

1) สวัสดิการแบบดั้งเดิม

รูปแบบสวัสดิการสังคมแบบดั้งเดิม (Traditional model) ประกอบด้วยโครงการและกิจกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อให้ความช่วยเหลือบุคคล กลุ่ม และชุมชน ให้สามารถเผชิญกับปัญหาที่ปรากฏในปัจจุบันหรือเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหานั้น ๆ นำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ ตามมา กิจกรรมเหล่านี้มักจะประกอบด้วยการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน การช่วยเหลือแก้ไขปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การช่วยเหลือแก้ไขปัญหาทางสังคม ตลอดจนการรวมพลังประชาชนเพื่อจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มทางการเมืองรูปแบบสวัสดิการ

แบบดั้งเดิมนี้จัดอยู่ในแนวความคิดการแก้ไขปัญหา เพราะถือว่าเป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นแล้ว และปัญหานั้นอยู่ในการรับรู้ที่ต้องจัดการแก้ไขในปัจจุบันทันที

2) สวัสดิการสังคมที่เน้นการกระจายความเป็นธรรม

สวัสดิการสังคมที่เน้นการกระจายอย่างเป็นธรรม (Redistributive justice model) เป็นรูปแบบที่มีทิศทางเพื่อแก้ไขปัญหามหาชนของบุคคลและกลุ่ม โดยการสร้างระบบสังคมและเศรษฐกิจที่มีความเท่าเทียมมากยิ่งขึ้น มีการจัดสรรมิให้ภาคใดเหลือมล้ำได้เปรียบภาคอื่น ๆ จนเกินควร ในหลายแห่งถือว่าการจัดการให้สังคมมีความเท่าเทียมนับเป็นเป้าหมายสำคัญของสวัสดิการสังคมโดยตรง ไม่จำเป็นต้องเริ่มต้นจากการแก้ปัญหาแต่ประการใด

3) สวัสดิการสังคมที่เน้นการพัฒนาสังคม

สวัสดิการสังคมที่เน้นการพัฒนาสังคม (Social development model) เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นมาไม่นานนี้ และเป็นรูปแบบที่ค่อนข้างคลุมเครือ ครั้งหนึ่งเมื่อเราพูดถึงการพัฒนาสังคม มักจะหมายความแต่เพียงประเทศที่กำลังพัฒนาเท่านั้น และมักจะกล่าวกันว่าประเทศกำลังพัฒนาต้องพัฒนาทั้งทางด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ ทั้งนี้ในยุคนั้นถือว่าการพัฒนาสังคมจะถูกมองข้าม หรือไม่ให้ความสำคัญเท่าเทียมกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ต่อมาคำว่า การพัฒนาสังคม ได้แพร่เข้าไปในงานจัดระเบียบชุมชน โดยเฉพาะในชุมชนที่ด้อยโอกาส การจัดระเบียบชุมชนในเชิงการพัฒนาสังคมหมายถึงการกระตุ้นให้สถาบันสังคมขยายบริการในการส่งเสริมให้เกิดกลุ่มที่ช่วยเหลือกัน ศูนย์ชุมชน สมาคมต่าง ๆ และภาคีเพื่อการกระทำทางสังคม ไม่นานมานี้ คำว่าการพัฒนาสังคม ยังได้ขยายความรวมไปถึง การริเริ่มพลัง

(Empowerment) ในกลุ่มประชาชนที่ตกขอบ (Marginalized) หรือถูกตัดออกจากสังคม (Disassociated) ได้แก่ กลุ่มผู้หญิง ชาวอเมริกันเชื้อสาย ออฟริกัน เกย์และเลสเบียน คนยากไร้ คนตกงาน ผู้ป่วย ผู้ไร้ที่อยู่อาศัย และอื่น ๆ การทำงานริเริ่มพลังเป็นการทำงานผ่านระบบกฎหมาย ผ่านกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มกดดัน ตลอดจนกลุ่มช่วยเหลือกัน และกลุ่มพึ่งพาอาศัยกัน การพัฒนาสังคมยังถูกนำไปใช้ เพื่อหมายถึงการพัฒนาบุคคลให้สามารถสร้างกลไกการเผชิญปัญหาได้อย่างเข้มแข็งด้วย อย่างไรก็ตามการพัฒนาสังคมในความหมายและแนวคิดต่าง ๆ ไม่จำเป็นต้องสอดคล้องเสมอ เช่น นักวิชาการบางท่านระบุว่ากลุ่มช่วยเหลือกันและกันอาจเป็นอุปสรรคต่อการกระทำทางสังคมได้

การประยุกต์แนวความคิดการพัฒนาสังคมเข้ามาในสวัสดิการสังคมค่อนข้างเป็นเรื่องใหม่ และแนวความคิดการพัฒนาในฐานะเป็นสาระสำคัญของสวัสดิการสังคมก็มีการตีความแตกต่างกัน เช่น ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี พ.ศ. 2535 ประกาศว่าจีนกำลังจัดการเปลี่ยนแปลงระบบ สวัสดิการสังคมภายในประเทศ เนื่องจากระบบที่เป็นอยู่สามารถตอบสนองความต้องการในการพัฒนาสังคม ส่วนในการประชุมสุดยอดเพื่อการพัฒนาสังคมเมื่อปี พ.ศ. 2538 เลขาธิการสหประชาชาติอธิบายการพัฒนาสังคมว่าเป็นพันธกรณีที่จะนำประชาชนเข้าสู่ศูนย์กลางแห่งการพัฒนาและความร่วมมือระหว่างนานาชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เป็นการตอบสนองความต้องการทางสังคมในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของเสถียรภาพของชาติและของนานาชาติ

4) สวัสดิการสังคมที่เป็นระเบียบใหม่ของโลก

รูปแบบสวัสดิการสังคมที่เป็นระเบียบใหม่ของโลก (New world order model) เป็นรูปแบบที่มุ่งหวังที่จะจัดโครงสร้างของระเบียบโลกใหม่ทั้งด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และนิเวศวิทยา หลักการพื้นฐานคือการเน้นการมีส่วนร่วมอย่างสูงสุดของประชาชนในการพัฒนา การจรรโลงสันติภาพ การตอบสนองความต้องการของพื้นฐานของประชาชนทุกแห่งในระดับที่น่าพอใจ ตลอดจนการปกป้องระบบนิเวศวิทยาที่เปราะบางของโลก

อย่างไรก็ตามผู้ที่มีความคิดในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมและสวัสดิการสังคมอย่างรุนแรงไม่ได้มีวิสัยทัศน์ต่อโลกดังกล่าวทุกคน หลายท่านพิจารณาแต่เพียงการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างเฉพาะสังคมของตนหรือเปลี่ยนแปลงเพียงภายในระบบสวัสดิการของตน ตัวอย่างเช่น ในกลุ่มอิสลามหัวรุนแรงสนใจแต่เพียงการจัดระบบสวัสดิการสังคมที่มีพื้นฐานมาจากกฎทางศาสนาอิสลาม โดยการแยกแยะอุดมการณ์และโครงสร้างสวัสดิการสังคมออกจากคัมภีร์กุระอาน ในเปรูมีการเคลื่อนไหวของกลุ่ม “Shinning Path Movement” เพื่อต่อต้านและจัดรูปแบบการบริการสวัสดิการสังคมในปัจจุบัน ที่มีลักษณะฉาบฉวยและบรรเทาทุกข์ชั่วคราว และหากการดำเนินการของกลุ่มประสบผลสำเร็จ เปรูก็จะมีระบบสวัสดิการสังคมที่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนของตนอย่างแท้จริง เราจะเห็นแนวความคิดเรดิคัล (Radical Approach) ในการเปลี่ยนแปลงระบบสวัสดิการสังคมของทั้งสองตัวอย่าง แต่ประเด็นสำคัญคือ ทั้งสองตัวอย่างตอบสนองความต้องการของประชาชนเฉพาะสังคมของตน ไม่ได้ตั้งอยู่บนวิสัยทัศน์อันครอบคลุมระเบียบใหม่ของโลก

ข้อสังเกตประการต่อมาคือ ความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงระบบสวัสดิการสังคมของประเทศทั้งหลายในโลกไม่ได้เป็นแนวทางที่เน้นความรุนแรงหรือแนวทางโค่นล้มอำนาจไปเสียทั้งหมด ในทศวรรษที่ 1960 ในสหรัฐอเมริกา นโยบายของวุฒิสมาชิกสายอนุรักษหัวรุนแรง นายแบร์รี โกลด์วอเตอร์ (Barry Goldwater) เสนอให้มีการรื้อระบบสวัสดิการสังคมออกเสียทั้งหมด ต่อมาเมื่อไม่นานมานี้ ยังมีผู้เสนอให้รัฐบาลสหรัฐอเมริกายกเลิกสวัสดิการสังคมให้หมด ยกเว้นแต่เพียงการประกันการว่างงานเท่านั้น หลายท่านเสนอให้มีการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงกว่านั้น คือให้มีการแยกแยะระหว่างการทำงานกับสวัสดิการสังคมและเลิกช่วยเหลือประชาชนอย่างไม่สมเหตุสมผล อันที่จริง สำนักคิดแนวเรดิคัล ซึ่งมีความเชื่อว่า การที่ประชาชนประสบปัญหาทางสังคมนั้น เป็นสิ่งที่ยั่งยืนไปถึงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมที่ปรากฏในระเบียบสังคมใหญ่เสมอ สำนักคิดเรดิคัลมักเสนอแนะให้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่ในทางตรงกันข้ามกับตัวอย่างข้างต้น แนวทางของกลุ่มนี้ดูเหมือนเป็นการกระทำแบบค่อยเป็นค่อยไปอย่างช้า ๆ มากกว่าการโค่นล้มระเบียบสังคมเก่าอย่างรุนแรง

รูปแบบสวัสดิการสังคมทั้งสี่ประการนั้นไม่จำเป็นต้องแยกจากกันอย่างเด็ดขาดและไม่จำเป็นต้องเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน อันที่จริงรูปแบบทั้งสี่ประการมักจะคาบเกี่ยวซ้ำซ้อนกัน การพิจารณานำไปอภิปรายเปรียบเทียบจำเป็นต้องระวังในความแตกต่างแต่มีความซ้ำซ้อนนี้

3.4 หลักการปฏิบัติงานสวัสดิการสังคม

หลักการปฏิบัติงานสวัสดิการสังคม มีนักวิชาการได้นำเสนอไว้ว่ามีความสอดคล้องกับความเป็นสากลโลกในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

3.3.1 สิทธิมนุษยชน (Human Right) สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดถึงสิทธิของบุคคล สิทธิเด็ก สตรี คนชราและผู้พิการทุพพลภาพ ที่เน้นให้การพิทักษ์ปกป้องคุ้มครองสิทธิของกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว โดยเฉพาะบริการพื้นฐานที่ประชาชนไทยควรได้รับ เช่น บริการด้านการศึกษาภาคบังคับ 12 ปี บริการการประกันสุขภาพจากโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค

3.3.2 ความต้องการขั้นพื้นฐาน (Basic Needs) ประชาชนทุกคนควรได้รับการบริการสวัสดิการสังคมขั้นพื้นฐานจากรัฐ การบริการที่มุ่งตอบสนองมีปัญหาและความต้องการของคนในสังคม โดยทั่วไปบริการขั้นพื้นฐานมักจะถือเป็นบริการขั้นต่ำสุด ที่รัฐต้องจัดให้กับคนในสังคม เช่น การศึกษาภาคบังคับ บริการสุขภาพอนามัยของรัฐ เป็นต้น ซึ่งรัฐได้กำหนดให้มีเครื่องชี้วัดถึงความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เพื่อให้สามารถตอบสนองกับปัญหาและความต้องการของคนในสังคมได้ในระดับหนึ่ง

3.3.3 ความเป็นธรรมทางสังคม (Social Justice) หลักการสำคัญข้อนี้ บริการสวัสดิการสังคมที่จะต้องเป็นบริการที่อยู่บนพื้นฐานความถูกต้องของกฎหมาย ความยุติธรรมทางสังคม เป็นบริการที่ไม่เลือกปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นเพศ ชนชั้น สีผิว ศาสนา วัฒนธรรม ซึ่งหลักการข้อนี้ยังแสดงถึงความครอบคลุมครบถ้วนของบริการสวัสดิการสังคมโดยไม่ถูกตัดโอกาสออกไป

3.3.4 การมีส่วนร่วมของคนในสังคมทุกระดับ (Participation) บริการสวัสดิการสังคมจำเป็นต้องตระหนักถึงหลักการมีส่วนร่วมของคนทุกคนในสังคม เพราะบริการสวัสดิการสังคมเป็นบริการที่เกี่ยวข้องกับคนในสังคมตั้งแต่เกิดจนถึงตาย เพราะฉะนั้นจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้คนทุกกลุ่มทุกระดับที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่ร่วมคิดค้นปัญหา ร่วมวิเคราะห์ ร่วมวางแผน ร่วมจัดบริการ และร่วมติดตามประเมินผลบริการที่จัดให้ว่าเป็นที่พึงพอใจ และสอดคล้องกับความต้องการของสังคมมากน้อยเพียงใด

3.3.5 ความโปร่งใส (Transparency) หลักการข้อนี้ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนองค์กรต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดบริการสามารถเข้ามาตรวจสอบถึงความถูกต้องความเหมาะสมของโครงการ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนผู้รับบริการเป็นหลักโดยองค์กรจะต้องใช้กระบวนการประชาธิปไตยเข้ามาในการจัดบริการสวัสดิการสังคม

3.5 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับคนพิการ

3.5.1 ความสำคัญในการจัดสวัสดิการสำหรับคนพิการ

ในอดีตการจัดสวัสดิการช่วยเหลือคนพิการนั้นมีฐานคติมาจาก “เวทนานิยม” ความเมตตาผู้ด้อยโอกาสในสังคม ผลักดันให้รัฐเข้ามาส่งเสริมช่วยเหลือคนพิการ จึงนำไปสู่ การช่วยเหลือและมือองค์กรการกุศลเกิดขึ้น ภายใต้การทำงานแบบสงเคราะห์(การทำบุญ) ต่อมาแนวคิดประชาธิปไตยเสรีนิยม และระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานด้านคนพิการอย่างแยกไม่ออก ต้องติดอยู่กับเศรษฐกิจทุนนิยม โดยมองประโยชน์ส่วนตนเป็นหลัก จะเห็นได้จากการกักเงินกองทุนคนพิการ ซึ่งเกิดปัญหาหนี้สินและปัญหาอื่น ๆ ตามมา การเข้าสู่ตลาดแรงงาน ซึ่งผู้คนในสังคมมองว่าเขาเหล่านั้นมีความพิการ (บกพร่อง) แต่แนวคิดการเสริมพลัง(Empowerment) การดำเนินชีวิตอิสระ(Independent living) ของกลุ่มผู้พิการที่อยู่ชายขอบของสังคม จึงถูกดึงมาเชื่อมเข้ากับประเด็นในเรื่องศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ มีสิทธิและเสรีภาพแห่งบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทำให้แนวคิดบนพื้นฐานของความเมตตา “เวทนานิยม” ลดคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมถูกแบ่งแยก ทุนทางสังคมหดหาย ความเป็นพี่น้องเริ่มจืดจางลง แต่แนวคิดการเสริมพลังบนเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ก็ไม่สามารถนำพาผู้พิการไปสู่สิ่งที่พวกเขาอยากเป็นอยากไปได้ ก็เพราะคนพิการยังคงเสีย ขาดโอกาส มีความไม่เท่าเทียมและไม่รู้เท่าทันการพัฒนาตามกระแสหลักดังกล่าวข้างต้น ตอบสนองเพียงบางกลุ่มบางคนเท่านั้น

ในสถานการณ์ปัจจุบัน คนพิการส่วนใหญ่ยังถูกจำกัดสิทธิ และไม่สามารถเข้าถึงระบบการจัดสวัสดิการสังคม เป็นเหตุให้คนพิการที่ได้รับการศึกษามีเพียงประมาณร้อยละ 20 ของจำนวนคนพิการ มีคนพิการเพียงร้อยละ 5 ที่มีงานทำ อาชีพส่วนใหญ่ของคนพิการคือการค้าสลากกินแบ่งฯ คนพิการประมาณร้อยละ 2 อยู่ในสถานสงเคราะห์ของรัฐ และเอกชน โดยรัฐจัดงบประมาณดูแลคนพิการในสถานสงเคราะห์ของรัฐประมาณ 42,000 บาทต่อคนต่อปี ส่วนคนพิการที่เหลือไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 คือ บุคคลที่เป็นภาระให้ครอบครัวเลี้ยงดู และมีคนพิการจำนวนไม่น้อยที่ถูกทอดทิ้ง ไม่มีคนรับผิดชอบดูแล นับได้ว่าสภาพด้อยโอกาสและยากไร้ของคนพิการส่วนใหญ่ในปัจจุบันมีผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และความมีอารยธรรมของประเทศอย่างมาก

ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง แสดงถึงการพิทักษ์สิทธิของคนพิการ ความเชื่อมั่นในศักยภาพของคนพิการ และเปลี่ยนคนพิการจากการเป็น “ภาระสังคม” ไปสู่การเป็นทรัพยากร มนุษย์ที่เป็น “ทุน/พลังสังคม” ซึ่งสามารถมีส่วนร่วมสร้างความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าให้แก่ ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติได้(มูลนิธิพัฒนาคนพิการไทย,2551)

3.5.2 รูปแบบในการจัดสวัสดิการสำหรับคนพิการ

ชนิษฐา เทวินทรภักดี (2540) กล่าวว่า การจัดสวัสดิการสำหรับคนพิการของสังคมไทยในปัจจุบัน มี หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนดำเนินการเป็นจำนวนมาก บางหน่วยงานดำเนินงานใน รูปแบบที่หลากหลาย บางหน่วยงานดำเนินงานเฉพาะอย่างมากร้อยแตกต่างกันไป ในที่นี้จะนำเสนอการ ดำเนินงานของสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ(กรมประชาสงเคราะห์เดิม) ดังนี้ กรมประชาสงเคราะห์เป็นหน่วยงานหลักของภาครัฐบาลในด้านการสงเคราะห์ พัฒนา ฟื้นฟู สมรรถภาพทางสังคมและการฝึกอาชีพแก่คนพิการ เพื่อให้คนพิการ รวมทั้งคนไข้โรคจิตทุกเสาะ สามารถ ดำรงชีวิต ประกอบอาชีพและมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมเท่าเทียมคนปกติ รูปแบบการดำเนินงานที่สำคัญมี ดังต่อไปนี้

1.1 การสงเคราะห์ครอบครัวคนพิการ คนพิการและครอบครัวที่ประสบปัญหาจะได้รับการสงเคราะห์ ช่วยเหลือจากรัฐในด้านต่างๆ อาทิ การให้คำแนะนำ เงิน สิ่งของ หรือเครื่องอุปโภคบริโภค ตามระเบียบ กรมประชาสงเคราะห์ว่าด้วยการสงเคราะห์ครอบครัวผู้มีรายได้น้อยและไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2529 การรับเข้าสถาน สงเคราะห์ หรือรับเข้าฝึกอาชีพในศูนย์ฟื้นฟูอาชีพและศูนย์พัฒนาอาชีพคนพิการ รวมทั้งการประสานส่ง ต่อไปรับบริการยังหน่วยงานอื่น ๆ ที่ให้บริการเฉพาะทาง เพื่อให้คนพิการได้รับบริการที่เหมาะสม ตามสภาพ ปัญหาและความต้องการ เช่น การฟื้นฟูและปรับสภาพทางการแพทย์ การศึกษาและการฝึกทักษะ ฝีมือ แรงงาน เป็นต้น

1.2 การสงเคราะห์ด้านกายอุปกรณ์และเครื่องช่วยความพิการ เช่น แขนเทียม ขาเทียม ใส่ข้อเข้า เทียม ใส่หัวสะโพกเทียม และเปลี่ยนเลนส์ตา เป็นต้น รวมทั้งให้การสงเคราะห์เครื่องช่วยความพิการ เช่น ไม้เท้าสำหรับคนตาบอด ไม้ค้ำยัน รถโยก รถเข็นนั่ง ฯลฯ เพื่อให้คนพิการสามารถช่วยตนเองได้ดีขึ้น และ ไม่เป็นภาระหนักหน่วงของครอบครัว

1.3 การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในชุมชน (Community Based Rehabilitation) ส่งเสริมให้ ครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือและฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในชุมชนของตนเอง โดยใช้ ทรัพยากรภายในชุมชนและภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อให้คนพิการสามารถอยู่ร่วมกับครอบครัวและในสังคม ทั่วไปอย่างปกติสุข

1.4 การฝึกอาชีพคนพิการ คนพิการที่มีความพิการไม่มากนักและมีความสามารถพอที่จะพัฒนาได้ จะได้รับการฟื้นฟูและปรับสภาพจนสามารถเข้ารับการฝึกอาชีพในศูนย์พัฒนาอาชีพหรือศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคน พิการ ตามความถนัดและความเหมาะสมกับสภาพความพิการ โดยไม่เสียค่าบริการใด ๆ หลังฝึกอาชีพคน พิการจะได้รับการฝึกทักษะและความชำนาญเพิ่มเติมภายในศูนย์ฯ หรือสถานประกอบการจนเกิดความ ชำนาญ สามารถเข้าประกอบอาชีพในสถานประกอบการรวมทั้งรับงานไปทำที่บ้านหรือประกอบอาชีพอิสระ ได้ มีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวได้โดยไม่เป็นภาระแก่สังคม

1.5 บริการกู้ยืมเงินทุนเพื่อประกอบอาชีพ คนพิการที่สำเร็จการฝึกอาชีพและฝึกทักษะ จนเกิดความ ชำนาญและประสงค์ที่จะประกอบอาชีพอิสระ สามารถยื่นความจำนงขอกู้เงินจากกองทุนฟื้นฟูและพัฒนา

อาชีพคนพิการ เพื่อเริ่มต้นลงทุนในการประกอบอาชีพอิสระหรือขยายกิจการ วงเงินกู้รายละไม่เกิน 20,000 บาท กำหนดส่งใช้คืนภายในระยะเวลา 5 ปี โดยไม่เสียดอกเบี้ย

1.6 การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพคนพิการ รัฐบาลได้ดำเนินการช่วยเหลือคนพิการ ที่มีความพิการมากจนไม่สามารถประกอบอาชีพได้และมีฐานะยากจน ซึ่งได้รับการจดทะเบียนคนพิการแล้ว ตามระเบียบกรมประชาสงเคราะห์ว่าด้วยการจ่ายเบี้ยยังชีพคนพิการ พ.ศ. 2539 เพื่อให้คนพิการสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมในครอบครัวได้โดยไม่ต้องเข้าอยู่ในสถานสงเคราะห์ โดยการให้เบี้ยยังชีพคนพิการ ซึ่งมีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์และผ่านการพิจารณาคัดเลือกจากคณะกรรมการเป็นเงินคนละ 500 บาทต่อเดือน

1.7 การสงเคราะห์คนพิการในสถานสงเคราะห์ สำหรับคนพิการที่ถูกทอดทิ้ง ไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีผู้อุปการะเลี้ยงดู หรือคนพิการที่ได้รับการเลี้ยงดูไม่เหมาะสม ซึ่งถือเป็นมาตรการสุดท้ายเมื่อไม่มีทางเลือกอื่นแล้ว คนพิการที่อยู่ในความดูแลของสถานสงเคราะห์จะได้รับบริการด้านปัจจัยสี่ ตลอดจนการฟื้นฟูสมรรถภาพทุกด้านตามศักยภาพและความเหมาะสม เพื่อให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในชีวิตประจำวันหรือสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างสมศักดิ์ศรี

1.8 โรงงานในอารักขา หรือโรงงานปีคนพิการสากล ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2526 เนื่องจากการจัดกิจกรรมปีคนพิการสากล ตามคำเชิญชวนขององค์การสหประชาชาติ เมื่อปี 2524 ซึ่งมีการรณรงค์หาทุนอย่างกว้างขวางหลายรูปแบบ แล้วนำมาจัดตั้งโรงงานในอารักขา เพื่อรับคนพิการที่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพและฝึกอาชีพแล้วเข้าทำงาน โดยโรงงานประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อรับงานมาทำแล้วแบ่งรายได้ให้คนพิการ

1.9 การดำเนินงานด้านอื่น ๆ เช่น การให้คำแนะนำ การประสานส่งต่อผู้รับบริการ การประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนทั้งภายในและภายนอกประเทศ ฯลฯ รวมทั้งการให้เงินอุดหนุนแก่องค์กรเอกชนที่ดำเนินการด้านสงเคราะห์และพัฒนาคนพิการ

3.5.3 กระบวนการและกลไกในการจัดสวัสดิการสำหรับคนพิการ

กระบวนการพัฒนาคนพิการ ต้องมีการดำเนินงานในเชิงบูรณาการอย่างครบวงจร และต่อเนื่อง เพื่อให้คนพิการเกิดการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ และยั่งยืน ประกอบด้วยด้านต่าง ๆ ดังนี้

3.5.3.1 ด้านคนพิการ ต้องเริ่มให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มตั้งแต่แรกเกิด หรือแรกพบความพิการ โดยการให้จัดทำแผนพัฒนาคนพิการเฉพาะบุคคล พร้อมทั้งบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ และสร้างเสริมสุขภาวะอย่างมีประสิทธิภาพทั้งด้าน กาย ใจ สังคม และจิตวิญญาณ หรือสติปัญญา อย่างสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคล เพื่อให้คนพิการได้รับการศึกษา สามารถประกอบอาชีพ มีรายได้พึ่งตนเอง และดำรงชีวิตอย่างเป็นอิสระ

3.5.3.2 ด้านครอบครัวคนพิการ ต้องส่งเสริมศักยภาพของครอบครัวในการเลี้ยงดูคนพิการ โดยการให้ความรู้ สร้างเจตคติเชิงสร้างสรรค์ต่อคนพิการ และความเข้าใจ “สังคมฐานสิทธิ” รวมถึงการพัฒนาทักษะในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ และการส่งเสริมการดำเนินชีวิตของครอบครัว

3.5.3.4 ด้านกฎหมาย นโยบาย แผนงาน และการบริการคนพิการ – ต้องปรับปรุงแก้ไขและออกกฎหมายเพื่อประกันสิทธิของคนพิการอย่างสอดคล้องกับ “อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิคนพิการ” ของสหประชาชาติ กำหนดโครงสร้างองค์กร นโยบาย แผนงาน และกิจกรรมที่สามารถจัดบริการเพื่อการพัฒนาคนพิการอย่างมีประสิทธิภาพ ทัวถึง และทันสมัย ตลอดจนพัฒนาสภาพแวดล้อมให้ได้รับการออกแบบอย่างเป็นสากล และเป็นธรรม โดยปราศจากอุปสรรคสำหรับคนทั้งมวล

3.5.3.4 ด้านงบประมาณ หน่วยงานของรัฐต้องจัดงบประมาณเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการอย่างเพียงพอ รวมทั้งจัดตั้ง “กองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ” ซึ่งมี

รายได้ที่ต่อเนื่อง ประกอบด้วยทั้งเงินอุดหนุนจากรัฐบาลและรายได้จากการออกสลากหรือจากภาษีของสินค้าและบริการที่เป็นสาเหตุแห่งความพิการ เป็นต้น

3.5.3.5 ด้านเครือข่ายคนพิการ ต้องส่งเสริมการประสานงาน และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างเสมอภาค ตั้งแต่ระดับกำหนดนโยบาย ถึงระดับปฏิบัติการ เพื่อให้สามารถทำหน้าที่เป็นหุ้นส่วนดำเนินงานด้านคนพิการโดยเน้น การจัดสวัสดิการคนพิการโดยชุมชน ด้วยการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ ทั้งระดับส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่นชุมชน และภาคประชาชน ซึ่งรวมถึงองค์กรภาคเอกชน องค์กรภาคธุรกิจ และองค์กรด้านคนพิการ อันประกอบด้วย “องค์กรของคนพิการ” ได้แก่ กลุ่ม ชมรม และสมาคมของคนพิการแต่ละประเภท และ “องค์กรเพื่อคนพิการ” ได้แก่ กลุ่ม ชมรม และมูลนิธิที่ให้บริการเกี่ยวกับคนพิการ

3.5.4 มาตรการทางกฎหมาย

ตามที่กฎหมายพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 ได้ระบุในมาตรา มาตรา 20 ไว้ว่า คนพิการมีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะตลอดจนสวัสดิการและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ ดังต่อไปนี้

1.การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการทางการแพทย์ และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าอุปกรณ์ เครื่องช่วยความพิการ และสื่อส่งเสริมพัฒนาการ เพื่อปรับสภาพทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือเสริมสร้างสมรรถภาพให้ดีขึ้น ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนด

2.การศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ หรือแผนการศึกษาแห่งชาติตามความเหมาะสม ในสถานศึกษาเฉพาะหรือในสถานศึกษาทั่วไป หรือการศึกษาทางเลือก หรือการศึกษานอกระบบโดยให้หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา สำหรับคนพิการให้การสนับสนุนตามความเหมาะสม

3.การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ การให้บริการที่มีมาตรฐาน การคุ้มครองแรงงาน มาตรการเพื่อการมีงานทำ ตลอดจนได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ และบริการสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกเทคโนโลยี หรือความช่วยเหลืออื่นใด เพื่อการทำงานและประกอบอาชีพของคนพิการ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานประกาศกำหนด

4.การยอมรับและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองอย่างเต็มที่ และมีประสิทธิภาพ บนพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป ตลอดจนได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับคนพิการ

5.การช่วยเหลือให้เข้าถึงนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรม การพัฒนาและบริการอันเป็นสาธารณะ ผลิตภัณฑ์ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต การช่วยเหลือทางกฎหมาย และการจัดหาทุนความแตกต่างแตกต่างคดี ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

6.ข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร บริการโทรคมนาคม เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารและเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการสื่อสารสำหรับคนพิการทุกประเภท ตลอดจนบริการสื่อสารสาธารณะจากหน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกำหนดในกฎกระทรวง

7.บริการล่ามภาษามือตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

8.สิทธิที่จะนำสัตว์นำทาง เครื่องมือ หรืออุปกรณ์นำทาง หรือเครื่องช่วยความพิการใดๆติดตัวไปในการเดินทางหรือสถานที่ใดๆ เพื่อประโยชน์ในการเดินทางและได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก อันเป็นสาธารณะ

โดยได้รับยกเว้นค่าบริการ ค่าธรรมเนียม และค่าเช่าเพิ่มเติมสำหรับสัตว์ เครื่องมืออุปกรณ์ หรือเครื่องช่วย
ความพิการดังกล่าว

9.การจัดสวัสดิการเบี้ยความพิการ(แทนเบี้ยยังชีพ) กับคนที่จดทะเบียน ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่
คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ

10.การปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย การมีผู้ช่วยคนพิการ หรือจัดให้มีสวัสดิการอื่นตามหลักเกณฑ์
และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ (สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ
,2552)

3.5.5 กลไกการดำเนินงาน

กลไกสำคัญที่จะทำให้เกิดการส่งเสริมและพัฒนาคนพิการอย่างมีประสิทธิภาพ มี 5 ประการ ได้แก่

1.การปรับเปลี่ยนเจตคติของสังคมต่อคนพิการจาก “เวทนานิยม” หรือ “สงเคราะห์นิยม” ไปสู่
“สังคมฐานสิทธิ”

2.การสร้างหลักประกันสิทธิและโอกาสของคนพิการให้เสมอภาคกับบุคคลทั่วไป โดยการปรับปรุง
แก้ไข และออกกฎหมายต่างๆ

3.การห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เพื่อให้คนพิการมีโอกาสเท่าเทียมกับคนทั่วไปโดยเฉพาะด้าน
การสาธารณสุข การศึกษา และการมีงานทำ

4.การส่งเสริมและขจัดอุปสรรคเพื่อสร้างหลักประกันให้สิทธิของคนพิการเท่าเทียมกับ
คนไม่พิการ เช่น การใช้ระบบอัตราส่วนรับคนพิการเข้าทำงาน รวมทั้งการสร้างแรงจูงใจในการรับคนพิการเข้า
ศึกษาและจ้างงานโดยจัดงบประมาณรายหัวสำหรับการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ให้เงินตอบแทนแก่ครูที่
สอนเด็กพิการ และลดหย่อนภาษีให้แก่หน่วยงานที่รับคนพิการเข้าทำงาน เป็นต้น

5.การใช้มาตรการบังคับทางสังคม เช่น การให้สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต
คนพิการแห่งชาติมีอำนาจประกาศโฆษณาข้อมูลการปฏิบัติ หรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วย การส่งเสริมคน
พิการให้มีสิทธิเสมอภาคกับคนทั่วไป เพื่อให้เกิดการสื่อสารสังคม กระแส และการบังคับทางสังคม

6.การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับคนพิการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะกฎหมายที่ออกใหม่ และ
กฎหมายที่แก้ไขปรับปรุงเพื่อจัดการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพ
ชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 เป็นต้น

7.การส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรด้านคนพิการ เพื่อทำหน้าที่พิทักษ์สิทธิคนพิการและครอบครัว
ตลอดจนสนับสนุนและประสานงานให้หน่วยงานของรัฐจัดงบประมาณให้แก่องค์กรด้านคนพิการ เพื่อ
ดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

4.แนวคิดเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของคนพิการ

แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะการทำงานของคนพิการ

กิตติยา นรามาส (2531) กล่าวว่า งานและการทำงานของคนพิการมีข้อควรพิจารณาและทำความเข้าใจ ดังต่อไปนี้

- 1) คนพิการต้องทำงานเพื่อแสดงความสามารถในการช่วยเหลือตนเองและครอบครัว ไม่ว่าจะด้านเศรษฐกิจ หรือภาระการรับผิดชอบดูแล มีคนพิการจำนวนมากต้องเข้าโรงพยาบาลโรคจิตเพราะไม่สามารถปรับตัวได้เมื่อไปใช้ชีวิตที่บ้านและเป็นภาระให้ครอบครัวรับผิดชอบดูแลหาเลี้ยง
- 2) คนพิการต้องทำงานที่ตนสนใจหรือชอบและเป็นงานที่ซึ่งสามารถทำได้โดยใช้กำลังและความสามารถที่มีอยู่
- 3) คนพิการต้องทำงานที่ทำให้เกิดความรู้สึกประสบความสำเร็จ เพราะจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นมากขึ้น มีความรู้สึกว่าได้มีส่วนช่วยความเจริญให้ชุมชนและสังคม และเกิดความรู้สึกพอใจในงานที่ทำ

ซึ่งสอดคล้องกับ ฌณรงค์ ปฏิบัติสรกิจ (2536) ได้แบ่งลักษณะการทำงานของคนพิการออกเป็น 3

ลักษณะ ดังนี้

- 1) การเข้าทำงานในตลาดแรงงานทั่วไป (Open Labor Market) สำหรับคนพิการที่ได้รับการฟื้นฟูและพัฒนาจนสามารถทำงานได้ไม่แพ้คนปกติภายใต้เงื่อนไขบางประการ เช่น ได้มีการดัดแปลงเครื่องมือเครื่องใช้ให้เหมาะสม การดัดแปลงอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมเข้าถึงได้ หรือการจัดตำแหน่งงานให้เหมาะสมกับความสามารถและลักษณะของคนพิการ กรณีเช่นนี้ยังมีอยู่น้อยมาก แม้ว่าพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.2534 ได้กำหนดการจ้างงานในระบบอัตราส่วน 200 : 1 (Quota System)
- 2) การทำงานในโรงงานอารักขา เหมาะสำหรับผู้พิการที่ไม่สามารถเคลื่อนที่เดินทางไปข้างนอกได้สะดวก ไม่เป็นที่นิยมเนื่องมาจากการแยกคนพิการออกจากสังคม ซึ่งระบบขนส่งมวลชนในประเทศไทยยังไม่เอื้ออำนวยต่อความพิการ ปัจจุบันในประเทศไทยมีโรงงานอารักขาเพียงแห่งเดียว ซึ่งคนพิการที่อยู่ในโรงงานประเภทนี้ไม่ค่อยพอใจในสภาพนัก เนื่องจากรายได้น้อยและผู้จัดการไม่ใช่มืออาชีพ
- 3) การทำธุรกิจส่วนตัว ได้แก่ การที่คนพิการดำเนินการประกอบอาชีพด้วยตนเอง เช่น ตัดเสื้อผ้าเกษตรกรรม เป็นหมอดู ขายสลากกินแบ่งรัฐบาล เป็นต้น ซึ่งงานประเภทนี้เป็นกลุ่มใหญ่ของงานที่คนพิการได้ทำเพราะไม่มีโอกาสทางอื่น คนพิการต้องแข่งขันและต่อสู้ดิ้นรนอย่างมากและต้องมีความสามารถเฉพาะตัวสูง งานในลักษณะนี้เหมาะสำหรับผู้ที่ยังพอเคลื่อนที่เดินทางได้ เช่น คนพิการทางการเห็นและคนพิการทางการเคลื่อนไหว

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพ

Tolbert (1980) กล่าวว่า การพัฒนาอาชีพ หมายถึง กระบวนการที่ต่อเนื่องของชีวิตบุคคล ซึ่งเกี่ยวกับการพัฒนาค่านิยมทางอาชีพ การประมวลความคิดเกี่ยวกับเอกลักษณ์ทางอาชีพ การเรียนรู้เกี่ยวกับโอกาสทางอาชีพและการได้ทดลองสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ เช่น การทำงานครึ่งเวลาหรือเต็มเวลา และพักผ่อนจากการทำงาน เป็นต้น

การพัฒนาอาชีพอาชีพนั่น แท้จริงก็คือ การพัฒนาจิตใจและร่างกายผสมผสานไปกับ

กระบวนการแสดงออกของความคิดรวบยอดของบุคคล (Self Concept) และความคิดรวบยอดนี้มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเลือกงานและความหมายบทบาทหน้าที่ที่เขาจะทำ การเลือกอาชีพก็จะเปิดโอกาสให้เขาได้แสดงบทบาทในหน้าที่ที่เขาอยากทำ

แนวคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพของคนพิการ

ขนิษฐา เทวินทรภักดี,(2540) ได้กล่าวว่า ประเทศไทยได้ตระหนักและให้ความสนใจในการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพโดยเล็งเห็นว่าคนพิการเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของสังคม และเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ประเทศที่ควรจะได้รับพัฒนาในแนวทางที่เหมาะสม ซึ่งการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพจะเป็นสิ่งสำคัญที่จะให้คนพิการสามารถที่จะพึ่งตนเองได้ ตลอดจนมีการดำเนินอยู่ในสังคมอย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรีเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปโดยเฉพาะนับตั้งแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 เป็นต้นมา ทำให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน หันมาประสานความร่วมมือ ในการดำเนินงานฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพให้กับคนพิการในรูปแบบของการฝึกอาชีพในสถาบันและการฝึกอาชีพนอกสถาบัน โดยมีเป้าหมายให้คนพิการสามารถช่วยเหลือตนเองและครอบครัวได้โดยไม่เป็นภาระของผู้อื่น การจัดบริการฝึกอาชีพให้แก่คนพิการในวัยทำงาน แบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1)การฝึกอาชีพในรูปแบบของสถาบันการฝึกอาชีพ เป็นการฝึกอบรมอาชีพเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะความถนัดและความสามารถที่เหมาะสมกับสภาพความพิการ ตลอดจนเป็นการเตรียมคนพิการก่อนไปประกอบอาชีพในสถานประกอบการหรือประกอบอาชีพอิสระ โดยดำเนินงานในรูปแบบของสถานศึกษาหรือสถาบันฝึกอาชีพพร้อมกับคนทั่วไปและสถาบันฝึกอาชีพเฉพาะคนพิการ และ 2) การฝึกอาชีพนอกสถาบันหรือสถานที่ เป็นรูปแบบหนึ่งของการช่วยเหลือคนพิการโดยไม่จำเป็นต้องให้คนพิการเข้าฝึกอาชีพในสถาบันฝึกอาชีพ เป็นการเน้นแนวคิดในด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชน (Community Base Rehabilitation) เป็นหลัก กล่าวคือ เป็นการช่วยเหลือ ฟื้นฟูและพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในชุมชนร่วมกันดำเนินงาน ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคล เพื่อให้คนพิการสามารถดำเนินชีวิตในชุมชนของตนร่วมกับบุคคลอื่นอย่างเท่าเทียมกัน

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2556 (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2556) ได้ระบุ เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ ไว้อยู่หลายมาตราที่น่าสนใจ ดังนี้

มาตรา 20 (3) คนพิการมีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะตลอดจนสวัสดิการและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ คือ การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ การให้บริการที่มีมาตรฐานการคุ้มครองแรงงาน มาตรการเพื่อการมีงานทำ ตลอดจนได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ และบริการสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกเทคโนโลยีหรือความช่วยเหลืออื่นใด เพื่อการทำงานและประกอบอาชีพของคนพิการ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานประกาศกำหนด

มาตรา 20/2 องค์กรด้านคนพิการหรือองค์กรอื่นใดที่ให้บริการแก่คนพิการที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจากคณะกรรมการรับรองมาตรฐานองค์กรด้านคนพิการ มีสิทธิดำเนินการดังต่อไปนี้

- 1) เสนอแนะต่อคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติหรือสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ เพื่อปรับปรุงการสิทธิประโยชน์แก่คนพิการเพิ่มขึ้น
- 2) เสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ เพื่อส่งเสริมหรือให้บริการแก่คนพิการให้ได้รับสิทธิอย่างครบถ้วน
- 3) เรียกร้องแทนคนพิการให้ได้รับสิทธิสำหรับคนพิการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2556
- 4) ให้ความช่วยเหลือคนพิการเพื่อให้สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2556
- 5) ให้บริการจัดหางานและส่งเสริมการมีงานทำให้แก่คนพิการโดยอาจได้รับเงินอุดหนุนจากกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

มาตรา 23 ให้สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติจัดตั้งกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ เพื่อเป็นทุนสำหรับการใช้จ่ายเกี่ยวกับการคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ การส่งเสริมและการดำเนินงานด้านการสงเคราะห์ช่วยเหลือคนพิการ การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ การศึกษาและการประกอบอาชีพของคนพิการ โดยจัดสรรให้อย่างเป็นธรรมและทั่วถึง

มาตรา 33 เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการให้นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการ และหน่วยงานของรัฐรับคนพิการเข้าทำงานตามลักษณะของงานในอัตราส่วนที่เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติงานในสถานประกอบการหรือหน่วยงานของรัฐ ทั้งนี้ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานออกกฎกระทรวงกำหนดจำนวนที่นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการและหน่วยงานของรัฐจะต้องรับคนพิการเข้าทำงาน

มาตรา 34 นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการที่มีได้รับคนพิการเข้าทำงานตามจำนวนที่กำหนดตามมาตรา 33 ให้ส่งเงินเข้ากองทุนตามมาตรา 24 (5) ทั้งนี้ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานออกกฎกระทรวงกำหนดจำนวนเงินที่นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการจะต้องนำส่งเข้ากองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

มาตรา 35 ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่ประสงค์จะรับคนพิการเข้าทำงานตามมาตรา 33 หรือนายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการไม่รับคนพิการเข้าทำงานตามมาตรา 33 และไม่ประสงค์จะส่งเงินเข้ากองทุนตามมาตรา 34 หน่วยงานของรัฐ นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการนั้นๆ อาจให้สัมปทาน จัดสถานที่จำหน่ายสินค้าหรือบริการ จัดจ้างเหมาช่วงงานหรือจ้างเหมาบริการโดยวิธีกรณีพิเศษ ผึกงาน หรือจัดให้มีอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกหรือให้ความช่วยเหลืออื่นใดแก่คนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการก็ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ

5.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรมประชาสงเคราะห์ (2534) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษารูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมในการจัดบริการสวัสดิการสังคมให้กับคนพิการและคุณภาพของกรมประชาสงเคราะห์ : กรณีบริการในรูปแบบสถาบัน” โดยศึกษาหน่วยงานที่เป็นสถานสงเคราะห์ 2 แห่ง ศูนย์ฝึกอาชีพ 4 แห่ง และโรงงานในอารักขา 1 แห่ง มีกลุ่มเป้าหมายเป็นคนพิการ 142 คน เจ้าหน้าที่ของรัฐ 58 คน และจากเจ้าหน้าที่ขององค์กรในลักษณะเดียวกันของเอกชนอีก 13 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า

1) ผู้ใช้บริการโดยรวมพอใจกับบริการที่ได้รับแต่จะมีอุปสรรคอยู่บ้างในเรื่องสภาพแวดล้อมภายในได้แก่ลักษณะของอาคารสถานที่ ห้องน้ำ ห้องส้วม ทางเดินระหว่างอาคาร ที่ไม่ค่อยจะสะดวกต่อการใช้งานของคนพิการ

2) ทั้งคนพิการและครูฝึกต่างเห็นพ้องกันว่าคุณภาพการฝึกวิชาชีพยังต่ำ ขาดแคลนอุปกรณ์การฝึก ขาดแคลนครูสอนคนพิการทั้งปริมาณและคุณภาพ ด้านกฎระเบียบหย่อนยานไม่ถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด

3) ครูฝึกมีความเห็นว่าคนพิการผู้รับการฝึกมีการพัฒนาตนเองในระดับปานกลาง ไม่อดทน ไม่ช่วยเหลือตนเองเท่าที่ควร และความพิการเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาตนเอง

4) มุมมองจากเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนเห็นว่าบริการของกรมประชาสงเคราะห์ที่ไม่มีคุณภาพ ล่าช้า การฝึกอาชีพไม่สามารถจัดหางานให้กับคนพิการได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังขาดการประชาสัมพันธ์และไม่สนใจในการทำงานร่วมกันกับองค์กรเอกชน

ความเห็นในภาพรวมของผู้วิจัยคือการจัดบริการในรูปแบบสถาบันนี้ควรจัดสำหรับคนพิการที่จำเป็นจริงๆ ในการทำงานควรทำงานร่วมกับองค์กรภาคเอกชนให้มากขึ้น

กชกร ศรีสัมพันธ์ (2537) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของสมาชิกครอบครัวที่มีต่อพฤติกรรมในการเผชิญปัญหาของคนพิการ” โดยศึกษาจากคนพิการและครอบครัวรวม 60 ครอบครัว พบว่าคนพิการที่มีฐานะดีย่อมมีความพร้อมและโอกาสในการกระทำการต่างๆ สำหรับชีวิตได้มากกว่าคนพิการที่มีฐานะทางเศรษฐกิจยากจน นอกจากนี้การยอมรับตนเองหรือรู้สึกว่าคุณค่า เป็นพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยให้คนพิการมีกำลังใจกำลังกาย มีความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งสามารถทำให้เกิดพัฒนาการแห่งการปรับตัวไปในทางที่ดีขึ้น ความเข้มแข็งทางด้านจิตใจนี้จะสามารถช่วยเหลือตนเองรวมทั้งบุคคลรอบข้างได้

วาสนา ตะเกาพงษ์ (2537) ได้วิจัยเรื่อง “การสร้างโอกาสการมีงานทำของคนพิการ ” โดยศึกษาจากสถานประกอบการ 130 แห่ง และคนพิการ 60 คน มีข้อค้นพบและเสนอแนะว่า

- 1) นายจ้างมีเจตคติที่ดีต่อคนพิการและเห็นด้วยกับการเปิดโอกาสให้คนพิการเข้าทำงานในสถานประกอบการ แต่นายจ้างยังไม่พร้อมที่จะรับคนพิการเข้าทำงาน โดยอ้างเหตุผลถึงความไม่พร้อมในการด้านอาคารสถานที่ และการให้ความช่วยเหลือคนพิการ
- 2) คนพิการมีความมั่นใจและพร้อมที่จะประกอบอาชีพโดยร้อยละ 43.3 ต้องการประกอบอาชีพอิสระ และร้อยละ 46.7 ต้องการเป็นลูกจ้างในสถานประกอบการ แต่คนพิการก็ยังมีความเห็นว่าคุณภาพของตนเองจะเป็นอุปสรรคต่อการทำงานในสถานประกอบการไม่ว่าจะเป็นการเดินทาง การยอมรับของเพื่อนร่วมงาน และความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน เป็นต้น
- 3) หากมีการสนับสนุนทุนหรือการส่งเสริมอาชีพอิสระ คนพิการที่ต้องการประกอบอาชีพเป็นลูกจ้างก็อาจจะให้ความสนใจอาชีพอิสระมากยิ่งขึ้น ส่วนคนพิการที่ต้องการประกอบอาชีพอิสระนั้นต้องการการสนับสนุนด้านเงินทุนตลอดจนคำแนะนำในการประกอบอาชีพ การหาตลาดและวัตถุดิบ เป็นต้น
- 4) แนวทางการสร้างโอกาสการมีงานทำของคนพิการคือการสร้างกลไกการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการให้มีคุณภาพและปริมาณตรงตามความต้องการของตลาด การเร่งประชาสัมพันธ์เรื่องกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการ การจัดหาแหล่งงานเพื่อรองรับคนพิการที่ผ่านกระบวนการฟื้นฟูแล้ว การจัดหาตลาดสำหรับการจำหน่ายสินค้าหรือบริการจากคนพิการ การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่อำนวยความสะดวกแก่คนพิการ การกระตุ้นให้สถานประกอบการร่วมความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่สร้างกฎระเบียบมากีดกันคนพิการ รวมทั้งการส่งเสริมหรือยกย่องสถานประกอบการที่รับคนพิการเข้าทำงาน

รวมพร ถาวรอนุกุลกิจ (2538) ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการในสถานสงเคราะห์ของกรมประชาสงเคราะห์” โดยเป็นการศึกษาจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กพิการทุกระดับในสถานสงเคราะห์เด็กพิการ 3 แห่ง ผลการวิจัยพบว่าการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการมีความสำคัญและจำเป็นมาก เพราะเป็นวิธีการที่จะพัฒนาความสามารถของเด็กเพื่อประโยชน์ในการทำงานและการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม การฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการไม่เพียงแต่เป็นเรื่องของสังคมเท่านั้นแต่จะเกี่ยวข้องในเชิงเศรษฐกิจด้วย ในวิธีการดำเนินงานเพื่อดำเนินงานนั้นควรจะสามารถยืดหยุ่นเวลาของหลักสูตรได้ การฝึกประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ รวมถึงการทำงานเป็นทีมเพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีเมื่อออกสู่สังคมภายนอก

ในแง่ของแผนและนโยบายนั้นผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ในแง่ของการวางแผนการทำงานในระยะยาว การประสานงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการนำระบบเครือข่ายองค์กรระบบการสนับสนุนทางสังคมมาสนับสนุนการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ

อุบล ทองสุขมาก (2539) ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลของการปฏิบัติตามนโยบายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ : ด้านการศึกษา” โดยการศึกษาด้านนโยบายและสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่าประสิทธิผลของการปฏิบัติตามนโยบายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการด้านการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ การจัดการศึกษาไม่ได้เชื่อมโยงหรือสนับสนุนเกี่ยวกับด้านวิชาชีพเลย ซึ่งข้อเสนอแนะที่สำคัญประการหนึ่งที่น่าสนใจคือการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการจะต้องพิจารณาทั้งสายสามัญและสายอาชีพ

ระภีภัทร์ วงษ์ภักดี (2542) ได้วิจัยเรื่อง “สิทธิและโอกาสในการประกอบอาชีพของคนพิการ : ศึกษากรณีผู้พิการทางการมองเห็น” ศึกษาโดยการสัมภาษณ์คนตาบอดที่มีอาชีพ 26 คน ไม่มีอาชีพ 4 คน และหัวหน้าหรือนายจ้าง 5 คน ผลการวิจัยพบว่าคนตาบอดยังถูกกีดกันหรือรังเกียจทำให้กลายเป็นส่วนเกินของสังคม ขาดการรับรู้ข่าวสารหรือเข้าถึงบริการของรัฐ โอกาสในการประกอบอาชีพไม่ว่าจะเป็นอาชีพอิสระ ลูกจ้าง หรือเป็นครูยังจำกัดและเต็มไปด้วยอุปสรรคมากมายคนตาบอดต้องมีความอดทนและต่อสู้อย่างมากจึงจะสามารถพึ่งพิงตนเองได้ ด้วยเจตคติของคนในสังคมยังไม่ยอมรับในความสามารถของคนตาบอด แม้แต่นายจ้างที่รับคนตาบอดเข้าทำงานก็มักจะรับเข้าทำงานด้วยความสงสารหรือเป็นเพราะนโยบายของหน่วยงานแต่ไม่ได้เกิดจากการตระหนักถึงสิทธิและศักยภาพของคนตาบอด คนตาบอดจึงมีทางเลือกของอาชีพที่จำกัด

ผู้วิจัยได้เสนอแนะแนวทางให้ภาครัฐบังคับใช้กฎหมายและระเบียบต่างๆ ที่มีให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างจริงจัง รวมทั้งการเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำงานในเชิงรุกโดยการประสานความร่วมมือระหว่างกัน

กานดา ศิลาเจริญ (2545) ได้วิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจในการรับสวัสดิการเบี้ยยังชีพคนพิการ” ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่หรือร้อยละ 69.47 มีความรู้ด้านสวัสดิการเบี้ยยังชีพ ส่วนใหญ่จะทราบถึงขั้นตอน วิธีการรับเงิน ซึ่งจะทำได้โดยการเปิดบัญชีธนาคาร หรือทางราชการจะเป็นผู้โอนเงินเข้าบัญชีธนาคารให้ซึ่งจะได้รับความสะดวกสบายเมื่อพิจารณาภาพรวมแล้วคนพิการที่มีความรู้มากจะมีความพึงพอใจมากกว่าคนพิการที่มีความรู้ด้านสวัสดิการเบี้ยยังชีพน้อย

ในประเด็นเรื่อง กลไกของภาครัฐซึ่งจัดว่าเป็นปัจจัยหลักในการส่งเสริมการประกอบอาชีพของคนพิการ ซึ่งพบว่าการใช้มาตรการต่าง ๆ ทั้งด้านกฎหมายและทางสังคมยังไม่ได้ผลเท่าที่ควรเนื่องจากมาตรการ

เหล่านี้ไม่มีบทลงโทษสำหรับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตาม รวมทั้งมิได้ใช้กับหน่วยงานภาครัฐ การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพแก่คนพิการของภาครัฐยังให้ความสำคัญกับการฝึกอาชีพในสถานฝึกอาชีพมากกว่าบริการด้านอาชีพอื่น ๆ และยังมีข้อจำกัดทั้งในด้านปริมาณและในด้านคุณภาพเช่น ด้านมาตรฐานของหลักสูตร และอุปกรณ์ที่ใช้ฝึกอาชีพ คนพิการบางส่วนขาดความพร้อมและทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการทำงานในตลาดแรงงานเปิด ถึงแม้ว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีเจตคติเชิงบวกต่อคนพิการแต่ยังขาดความรู้และความเข้าใจเรื่องคนพิการ และพบว่าองค์กรเอกชน/องค์กรคนพิการ

ศักดิ์ธ อุบลวัตร (2545) ได้วิจัยเรื่อง “สภาพการทำงานของคนพิการทางการมองเห็นในสถานประกอบการ ศึกษาเฉพาะกรณีในกลุ่มพนักงานสลับสายโทรศัพท์ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” ผลการวิจัยพบว่า หน่วยงานภาครัฐมีส่วนช่วยน้อยมากในการฝึกอาชีพ, การหางานและการจ้างงานของผู้ถูกสัมภาษณ์ อายุการทำงานของกลุ่มประชากรอยู่ระหว่าง 0.5-35 ปี แต่ส่วนใหญ่ (85 %) ทำงานนานกว่า 5 ปี สถานประกอบการเกือบทั้งหมดเพิกเฉยต่อการจัดหาอุปกรณ์ช่วยสำหรับคนสายตาศักยภาพ กลุ่มประชากรได้รับความสนใจและการคาดหวังจากผู้บริหารน้อยมาก ส่วนใหญ่ของกลุ่มประชากร (85%) มีความลำบากในการใช้บริการขนส่งสาธารณะซึ่งไม่มีการปรับปรุงเพื่ออำนวยความสะดวกต่อคนพิการทางการมองเห็น การตรวจสอบเจตคติพบว่า ส่วนใหญ่ ปรับตัวได้ดีทางสังคม โดยมีความเชื่อมั่นและมีเจตคติเชิงบวกต่อผู้บริหารและผู้ร่วมงาน แต่หนึ่งในสามของกลุ่มประชากรที่การปรับตัวยังไม่สมบูรณ์ ยังรู้สึกไม่สบายใจภายใต้สิ่งแวดล้อมของการทำงานและมีปมความรู้สึกลด้อยและจำยอมอยู่ ข้อมูลจากการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าควรมีการประสานงานอย่างมีระบบระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบการฟื้นฟูด้านอาชีพของทั้งภาครัฐและเอกชน สภาพการทำงานไม่เหมาะสมที่ตรวจพบควรได้รับการแก้ไขมาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่แล้วและการปฏิบัติงานเชิงรุกของหน่วยงานที่รับผิดชอบ นอกจากนี้ควรมีการกำหนดและปลูกฝังมาตรฐานการปฏิบัติต่อคนพิการที่ถูกต้องในสังคมทุกส่วนและควบคุมให้มีการปฏิบัติโดยสม่ำเสมอ

จิรพร แก้วกึ่งและโสภา อ่อนโอภาส (2546) ได้วิจัยเรื่อง “วิถีชีวิตคนพิการทางสายตาในเขตกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า คนพิการทางสายตาที่ศึกษาจำนวน 8 กรณี มีปัญหาอุปสรรคด้านการประกอบอาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาชีพที่ขาดความมั่นคง มีรายได้ไม่แน่นอนและต้องแบ่งรายได้ในแต่ละวันออกเป็นหลายส่วนเพื่อเป็นค่าจ้างสำหรับผู้นำพาไปประกอบอาชีพและส่วนใหญ่มีความเห็นว่าชีวิตของคนพิการทางสายตา มีทางเลือกน้อยในการดำรงชีวิต ต้องดิ้นรนทำมาหากินไปวันๆและไม่มีการวางแผนชีวิต นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่า ความพิการทางสายตาเป็นสาเหตุของความยากลำบากในชีวิตของเขา จึงทำให้ขาดโอกาสในการดำเนินชีวิตในด้านต่างๆอีกทั้งความยากจนของครอบครัวเดิมทำให้พวกเขาขาดการศึกษาและเข้าไม่ถึงระบบบริการของรัฐ ไม่สามารถเข้ารับบริการการศึกษาพิเศษสำหรับคนพิการทางสายตาเพราะส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเมือง จึงไม่ได้รับการพัฒนาสมรรถภาพทางร่างกาย

กรณีศึกษา 8 กรณี มีลักษณะร่วมของความทุกข์ยากคล้ายคลึงกัน หากต่างกันที่ความรุนแรงของความทุกข์ มิติของความทุกข์ของกรณีศึกษามาจากหลายๆส่วน ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และกายภาพ ในการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งความทุกข์ออกเป็น 3 แบบ ได้แก่ ความทุกข์ทางกาย ความทุกข์ทางใจ และความทุกข์ทางสังคม

ความทุกข์ทางกายของคนพิการทางสายตา มีปัญหาพื้นฐานมาจากการเข้าไม่ถึงระบบบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข ทำให้เขาเหล่านั้นพิการทางสายตา ทำให้ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นบอกทาง ขาดความสะดวกในการดำรงชีวิต แม้แต่การเดินทางไปประกอบอาชีพต้องมี(คนจูง)ซึ่งคนจูงเป็นผู้กำหนดและเสาะแสวงหาสถานที่ทำงานหรือที่ร้องเพลง ในขณะที่ผู้พิการไม่สามารถกำหนดชีวิตในการทำงานของตนเองได้ นอกจากนี้ยังต้องแบ่งรายได้ให้กับคนจูง

ความทุกข์ทางใจ ของผู้พิการสาวยตา จะรู้สึกวิตกกังวล รู้สึกว่าตนเองด้อยคุณค่า ต้องพึ่งพาผู้อื่นอยู่เรื่อยไป ต้องอาศัยความเมตตาจากผู้อื่นที่หยิบยื่นมาให้ มิได้มีศักดิ์ศรีเทียบเท่าคนอื่น ๆ สังคม

ความทุกข์ทางสังคมของผู้พิการทางสายตา เป็นภาวะของความทุกข์ทางสังคมที่เกิดจากคนรอบข้าง หรือคนในสังคมไม่ตระหนักในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ขาดความเท่าเทียมในด้านต่างๆ ถูกดูถูกเหยียดหยามจากคนในสังคมที่ไม่เข้าใจ ถึงการประกอบอาชีพหรือเพลงขอทานตามที่ต่างๆ

พิมพ์ ขจรธรรม (2547) ได้วิจัยเรื่อง “การสังเคราะห์ห้วงความรู้ด้านการประกอบอาชีพของคนพิการ” ผลการวิจัยพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ทำการศึกษาในประเด็นเรื่อง กลไกของภาครัฐซึ่งจัดว่าเป็นปัจจัยหลักในการส่งเสริมการประกอบอาชีพของคนพิการ ซึ่งพบว่าการใช้มาตรการต่าง ๆ ทั้งด้านกฎหมายและทางสังคมยังไม่ได้ผลเท่าที่ควรเนื่องจากมาตรการเหล่านี้ไม่มีบทลงโทษสำหรับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตาม รวมทั้งมิได้ใช้กับหน่วยงานภาครัฐ การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพแก่คนพิการของภาครัฐยังให้ความสำคัญกับการฝึกอาชีพในสถานฝึกอาชีพมากกว่าบริการด้านอาชีพอื่น ๆ และยังมีข้อจำกัดทั้งในด้านปริมาณและในด้านคุณภาพเช่น ด้านมาตรฐานของหลักสูตร และอุปกรณ์ที่ใช้ฝึกอาชีพ คนพิการบางส่วนขาดความพร้อมและทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการทำงานในตลาดแรงงานเปิด ถึงแม้ว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีเจตคติเชิงบวกต่อคนพิการแต่ยังขาดความรู้และความเข้าใจเรื่องคนพิการ และพบว่าองค์กรเอกชน/องค์กรคนพิการเป็นแหล่งข้อมูลและมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการประกอบอาชีพของคนพิการ ปัญหาพื้นฐานที่ก่อให้เกิดอุปสรรคในการทำงานของคนพิการคือการขาดการศึกษา มาตรการของภาครัฐในการจัดอุปสรรคต่าง ๆ ยังไม่มีประสิทธิภาพพอ โดยเฉพาะมาตรการด้านการจัดอุปสรรคในการเดินทาง ข้อเสนอแนะได้แก่ การส่งเสริมการประกอบอาชีพของคนพิการจะสำเร็จได้จะต้องประกอบด้วยปัจจัยหลายด้านตั้งแต่กลไกที่มีประสิทธิภาพของภาครัฐและการสนับสนุนจากสังคมบนฐานแนวคิดแห่งความเสมอภาค หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเผยแพร่งานวิจัยและนำผลงานวิจัยมาใช้ในการปรับปรุงการปฏิบัติงาน งานวิจัยที่ควรส่งเสริมคือการพัฒนาหรือดัดแปลงอุปกรณ์เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อช่วยการประกอบอาชีพของคนพิการและงานวิจัยเชิงประเมินผลเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการส่งเสริมอาชีพทั้งภาครัฐและเอกชน

ธรรม จตุตถ (2548) ได้วิจัยเรื่อง “สถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิและโอกาสด้านสุขภาพของคนพิการทางการมองเห็นในสังคมไทยกับการเสริมสร้างสุขภาพ กรณีศึกษา คนพิการทางการมองเห็นในจังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า รัฐบาลไทย และองค์กรเอกชนที่ทำงานเกี่ยวข้องกับคนพิการทางการมองเห็น และรัฐบาลไทยมีกฎหมาย นโยบาย แผนงาน และกิจกรรม ที่เกี่ยวกับสิทธิและโอกาสด้านสุขภาพสำหรับคนพิการทางการมองเห็น ตัวคนพิการทางการมองเห็นทราบถึงสิทธิและโอกาสด้านสุขภาพของตนเอง ส่วนกลุ่มที่รอบครัวและผู้เกี่ยวข้องไม่เชื่อ และปล่อยให้ดำรงวิถีชีวิตอิสระจะมีบุคลิกภาพที่ไม่ดีตลอดจนมีความเครียด หน่วยงานด้านสาธารณสุข หน่วยงานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น มีความรู้เกี่ยวกับแผนงานและสวัสดิการในการรักษาพยาบาลและเชื่อว่าการออกกำลังกายของคนพิการทางการมองเห็น ต้องมีผู้ช่วยเหลือตลอดเวลา

สถาพร มงคลศรีสวัสดิ์ สันติศักดิ์ มะเร็งสิทธิ์ และบัวบาน จันทร์ราช (2548) ได้วิจัยเรื่อง “การสร้าง ความเข้มแข็งให้คนพิการ ครอบครัวและชุมชนในชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนริเริ่ม” มีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในชุมชน ให้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนเจตคติเชิงสร้างสรรค์ต่อคนพิการ มีองค์กรคนพิการและครอบครัวเกิดขึ้นในชุมชน มีการระดมทรัพยากรในชุมชน เพื่อให้คนพิการสามารถพึ่งพาตนเอง และอยู่ร่วมในชุมชนได้ ผลการวิจัยพบว่า ระยะแรกเป็นการวิจัยสำรวจในพื้นที่ ตำบล คู่น้อยโคกกล่าม ลีนฟ้า และน้ำใส ของอำเภोजตุรพักตรพิมาน

จังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้แบบสอบถาม สทนากลุ่ม และสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่ามีคนพิการ 160 คน คนพิการส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงาน ร้อยละ 70 ที่เหลือเป็นผู้สูงอายุและเด็ก มีคนพิการเพียงร้อยละ 52.5 ที่ขึ้นทะเบียนคนพิการ สาเหตุความพิการส่วนใหญ่ เป็นโดยกำเนิดร้อยละ 43.8 คนพิการไม่ได้รับการศึกษา ร้อยละ 68.1 และไม่มีอาชีพหรือรายได้ ร้อยละ 81.8 ระยะที่สอง เป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนารูปแบบการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนริเริ่ม โดยร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล ตั้งแต่เริ่มแรกจนสิ้นสุดโครงการวิจัย คณะผู้วิจัยได้เป็นที่ปรึกษาของชุมชนในการจัดทำประชาคม สทนากลุ่มย่อย อบรม แลกเปลี่ยนประสบการณ์หลายครั้ง เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง ต่อมาชุมชนได้ตั้งกลุ่มพัฒนาคนพิการและครอบครัวขึ้น มีการระดมเงินทุนในชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 3 แห่ง ได้บรรจุแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนริเริ่มเข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งของแผนตำบลเพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่องและยั่งยืน โดยสรุปรูปแบบการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนริเริ่มได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในชุมชนทั้ง 3 แห่ง ชุมชนมีความเข้มแข็ง เกิดองค์ความรู้ที่ยั่งยืนในชุมชน เกิดกลุ่มพัฒนาคนพิการและครอบครัว มีการระดมทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และท้ายสุดคนพิการในชุมชนได้รับการพัฒนาศักยภาพให้สามารถพึ่งพาตนเองเปลี่ยนสภาพจากการเป็นภาระ กลายเป็นพลังอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุขและสมานฉันท์

สุขุม ใหม่จันทร์ดีและคณะ (2548) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการกลุ่มผู้พิการเพื่อการพัฒนาอาชีพและสวัสดิการโดยความร่วมมือของชุมชนอำเภอตรอน จังหวัดอุดรธานี ” ผลการวิจัยพบว่า ด้านการศึกษา ผู้พิการมีความต้องการเข้ารับการศึกษาในระดับพื้นฐาน คือ การอ่านออกเขียนได้ในระดับประถมศึกษา โดยเฉพาะทางด้านอาชีพผู้พิการมีความต้องการศึกษาในวิชาชีพเพื่อการประกอบอาชีพในชุมชน ครอบครัวมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาของผู้พิการเนื่องจากผู้พิการไม่ค่อยได้รับโอกาสทางการเรียนเท่าที่ควรอีกทั้งผู้พิการไม่มีความมั่นใจในการศึกษา กล่าวคือ โรงเรียนไม่สามารถตอบสนองต่อการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้พิการได้โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานในการประกอบอาชีพทำให้การศึกษาโดยส่วนใหญ่ของผู้พิการเป็นลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งมาจากสาเหตุที่โรงเรียนยังไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาพิเศษอย่างถูกต้องเหมาะสมโดยเฉพาะการเรียนร่วมกันระหว่างผู้พิการกับคนปกติ เพื่อเป็นการให้เกียรติและเคารพสิทธิคนพิการ ด้านครอบครัว ครอบครัวผู้พิการส่วนใหญ่ มีฐานะยากจน เนื่องมาจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และขาดความรู้ในการดูแลผู้พิการอย่างถูกวิธีเนื่องจากขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการประชาสัมพันธ์อย่างเข้าถึง ไม่เพียงพอ ด้านอาชีพ ผู้พิการมีความต้องการประกอบอาชีพอิสระอยู่ในครอบครัว แต่ขาดเงินทุนและความรู้ในการประกอบอาชีพ โดยที่ผ่านมามีการอบรมวิชาชีพให้ผู้พิการน้อยมากอีกทั้งสาขาการอบรมวิชาชีพให้ผู้พิการไม่หลากหลายและไม่ตรงความต้องการของผู้พิการ สำหรับการร่วมกลุ่มนั้น ผู้พิการมีความต้องการรวมกลุ่มใน 2 ลักษณะ คือ 1)การรวมกลุ่มอาชีพกับคนปกติ และ 2)การรวมกลุ่มเฉพาะคนพิการ ด้านสวัสดิการ ปัจจุบันสวัสดิการที่ผู้พิการได้รับจะเป็นลักษณะเบี้ยยังชีพ และสวัสดิการที่หน่วยงานรัฐจัดสรรให้ผู้พิการ ซึ่งไม่มีเพียงพอต่อความต้องการด้านสวัสดิการของผู้พิการในขณะที่ผู้พิการต้องการให้มีการจัดสวัสดิการร่วมกันระหว่างหน่วยงาน ชุมชน อบต. เอกชนและผู้พิการในรูปแบบการสนับสนุนร่วมกัน เช่น การทำอาชีพ การรักษาพยาบาล เป็นต้น

อรสา บุพโกสม (2550) ได้วิจัยเรื่อง “ประเภทเครือข่ายทางสังคมและการสนับสนุนทางสังคมในการพัฒนาศักยภาพของผู้พิการทางสายตา : กรณีศึกษา ณ มูลนิธิคอลฟิลด์ เพื่อคนตาบอด ” ผลการวิจัยพบว่า

เครือข่ายครอบครัวและญาติพี่น้องมีส่วนในการให้ความช่วยเหลือกับผู้พิการทางสายตาเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านอารมณ์ จิตใจ สิ่งของและเงิน เครือข่ายกลุ่มเพื่อนมีความมากในการให้ข้อมูลข่าวสารทั้งกับตัวผู้พิการทางสายตาและครอบครัวของผู้พิการทางสายตา เครือข่ายโรงเรียนมีส่วนในการให้การสนับสนุนเรื่องของการศึกษา การฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ และเครือข่ายองค์กรมูลนิธิให้ความช่วยเหลือแก่ผู้พิการทางสายตาในด้านการฝึกอาชีพและการฟื้นฟูสมรรถภาพ

การได้รับความช่วยเหลือจากเครือข่ายทางสังคม ทำให้ผู้พิการทางสายตาได้รับการพัฒนาศักยภาพไม่ว่าจะเป็นทางด้านอารมณ์และจิตใจ การดำเนินชีวิตประจำวัน และการประกอบอาชีพซึ่งทำให้พวกเขามีความพร้อมที่จะเผชิญกับเรื่องต่างๆ นอกจากนี้ จากการศึกษายังพบว่า ผู้พิการทางสายตาที่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพแต่เด็กจะมีความคล่องแคล่วและมีความชำนาญในการดำเนินชีวิตประจำวันมากกว่าผู้พิการทางสายตาที่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพภายหลัง

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาคือ ภาครัฐ โรงเรียนสอนคนตาบอด และองค์กรมูลนิธิที่เกี่ยวข้องกับคนตาบอด ควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์กับผู้พิการทางสายตาให้มากขึ้น เนื่องจากปัจจุบันครอบครัวที่มีผู้พิการทางสายตายังขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในเรื่องของการรักษาที่ถูกวิธี และเรื่องของการฟื้นฟูสมรรถภาพและฝึกอาชีพ ทั้งนี้สถานที่ในการฝึกอาชีพ ควรมีการกระจายให้ทั่วถึงต่อความต้องการและควรมีหน่วยงานที่ช่วยหางานให้กับผู้พิการทางสายตา เพื่อให้ผู้พิการทางสายตามีโอกาสในการประกอบอาชีพมากขึ้น

ธีระศักดิ์ พงษ์ไกรรุ่งเรือง (2552) ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดขอนแก่น ” ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่ขององค์การบริหารส่วนตำบลได้มีสภาพการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้พิการ คือ การจ่ายเบี้ยยังชีพให้กับผู้พิการ คิดเป็นร้อยละ 98.8 จากแนวคิดการช่วยเหลือในด้านเหล่านี้ เป็นการช่วยเหลือไม่มีสิ้นสุด ควรมีการส่งเสริมองค์ความรู้ในด้านอาชีพที่สามารถสร้างรายได้เลี้ยงชีพและครอบครัว เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนและดำรงชีวิตร่วมกับสังคมอย่างปกติทั่วไป

การจัดสวัสดิการสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลปัจจุบันจะเน้นจ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพผู้พิการ ซึ่งก็ยังไม่เพียงพอกับคนพิการที่มีอยู่ในตำบลตามสิทธิที่ผู้พิการจะได้รับตามพระราชบัญญัติการจัดการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้พิการ ในเรื่องของการประกอบอาชีพส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพการเกษตร ถึงแม้กฎหมายบัญญัติการจัดการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้พิการจะเปิดโอกาสให้ผู้พิการได้ใช้สิทธิที่มีในการบริการสวัสดิการสังคมจากภาครัฐ ซึ่งมีสวัสดิการสังคมในด้านต่าง ๆ ที่เอื้อประโยชน์สำหรับผู้พิการมากมาย ไม่ว่าจะเป็นการฝึกอาชีพ การศึกษา หุ่นประกอบอาชีพ เครื่องกายภาพบำบัด ฯลฯ แต่องค์การบริหารส่วนตำบลยังขาดการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเพื่อให้รับรู้ทราบข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการปิดโอกาสสำหรับผู้พิการไม่ให้เข้าถึงบริการด้านสวัสดิการสังคมจากภาครัฐอย่างทั่วถึง ปัญหาสำคัญขององค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ ขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดกลไกการตรวจสอบจากประชาชน การบริหารอยู่ในระดับปิด สำหรับแนวคิดจากผู้ศึกษาการที่จะพัฒนาและส่งเสริมให้คนพิการหรือคนด้อยโอกาสที่ตกอยู่ในภาวะกลุ่มเสี่ยงที่ประสบปัญหาทางสังคม ให้สามารถมีชีวิตในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างคนปกติธรรมดา จำเป็นต้องสนับสนุนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและอยู่ในสังคม ชุมชน เหมือนคนปกติทั่วไป สนับสนุนและให้โอกาส ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของการเสนอแนวคิดเห็นในกลุ่มของตนเอง การมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ การให้เกียรติและการยอมรับของคนในชุมชน

วุฒิชัย แพงจ้อย (2553) ศึกษาเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ” ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาและความต้องการ การดูแลของคนพิการ มีประเด็นปัญหาและความต้องการของคน

พิการอย่างน้อย 3 ประเด็น คือ การไม่มีงานทำ การไม่ได้รับการศึกษา และการไม่ได้รับการดูแลเรื่องสุขภาพ จึงได้มีแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการ ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์สวรรค์ โดยการส่งเสริมสุขภาพของคนพิการ การพัฒนาอาชีพ เพิ่มรายได้ของคนพิการในการเลี้ยงดูตนเอง อย่างเพียงพอ การส่งเสริมการศึกษาของคนพิการ การจัดที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม เอื้อต่อการอยู่ร่วมกับ ครอบครัวและคนในชุมชน และการส่งเสริมคนพิการให้อยู่ในสังคมอย่างเท่าเทียมและส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความเข้าใจที่ดีต่อคนพิการ

คณิต ผาพะณี (มปพ.,อ้างจาก สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, 2556) ศึกษาเรื่อง “แนวทางการจัดทำโครงการส่งต่อสู่การจ้างงานในประเทศไทย” จากการศึกษาพบว่า การจัดตั้งโครงการส่งต่อจากการศึกษาสู่การจ้างงานจะเป็นแนวทางในการเพิ่มจำนวนแรงงานที่เป็นคนพิการได้ การจัดตั้งโครงการดังกล่าวสามารถดำเนินการได้สองลักษณะ คือ จัดตั้งโครงการด้วยตนเองสำหรับสถาบันอุดมศึกษาที่มีจำนวนคนพิการศึกษาอยู่จำนวนมาก หรือจัดตั้งโครงการร่วมสำหรับสถาบันอุดมศึกษาที่มีคนพิการศึกษาอยู่จำนวนน้อย การดำเนินโครงการ ควรประกอบไปด้วยอย่างน้อยห้าขั้นตอนดังนี้ (1) การระบุความต้องการของผู้ประกอบการต่อทักษะของคนพิการ (2) การสร้างหลักสูตรการส่งต่อ (3) การฝึกอบรมบุคลากรที่จะเข้ามาทำงานในโครงการ (4) การดำเนินโครงการ และ (5) การติดตามประเมินผลความสำเร็จของโครงการ

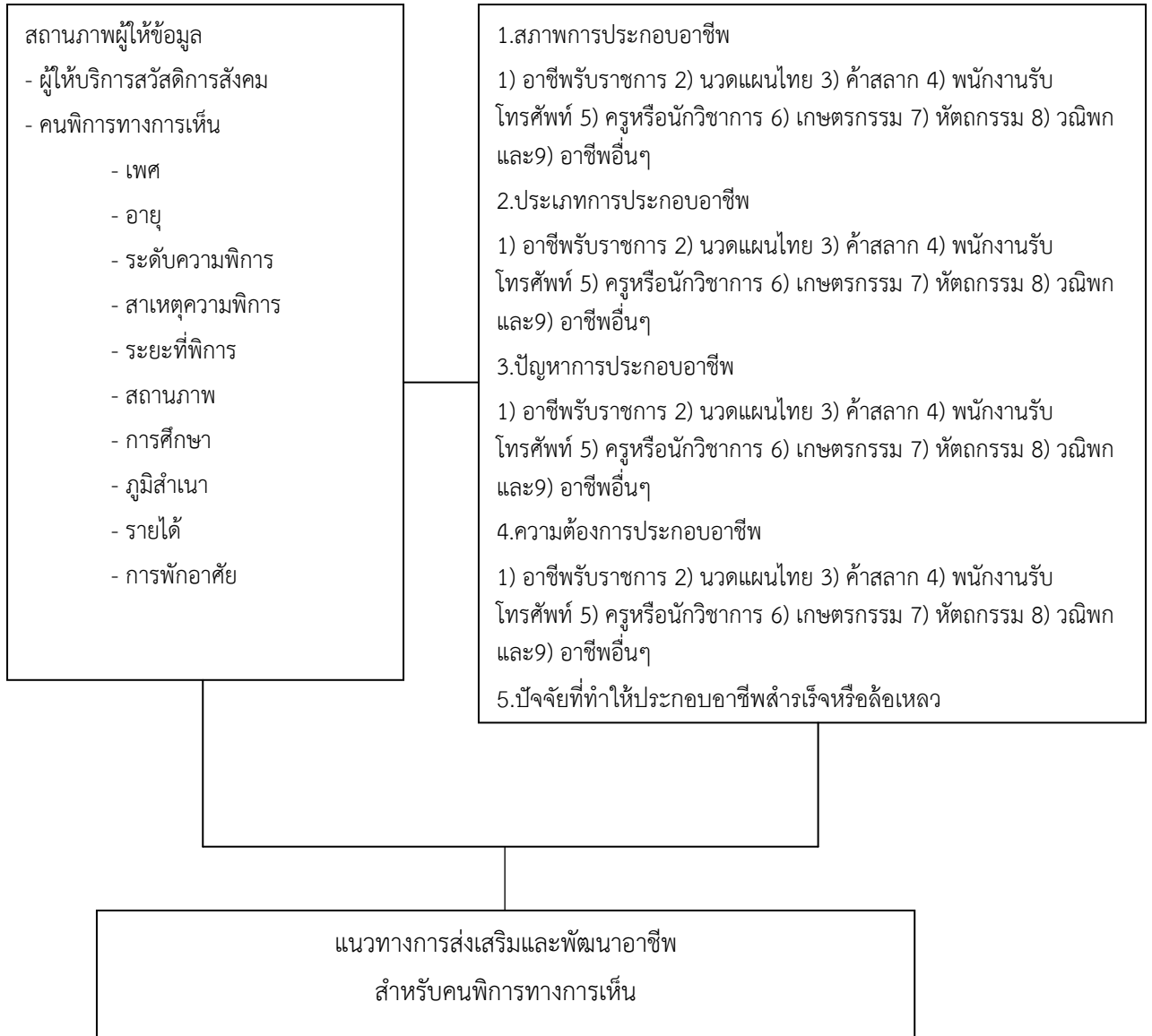
จักรภพ ดุลศิริชัย (2556) ศึกษาเรื่อง “การจัดสวัสดิการสำหรับคนพิการในจังหวัดขอนแก่น : กรณีศึกษา บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น” ผลการศึกษาพบว่า การจัดสวัสดิการสังคมให้กับบุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็นนั้น มี 3 ขั้นตอน คือ การขึ้นทะเบียนคนพิการ การขอรับสิทธิของคนพิการและการใช้สิทธิของคนพิการ สำหรับประเภทการจัดสวัสดิการสังคมให้กับบุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็นนั้น ประกอบด้วย 8 ประเภทตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ปัญหาและความต้องการจะแตกต่างกันออกไปตามประเภทของการใช้สิทธิตามสวัสดิการสังคมนั้น ๆ แนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมให้กับบุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น ได้แก่ 1) มาตรการกฎหมาย 2) กลไกในการดำเนินงานด้านการจัดสวัสดิการสำหรับคนพิการ 3) การส่งเสริมและการสนับสนุนด้านงบประมาณและบุคลากร และ 4) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารในการจัดสวัสดิการสังคม

จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้ศึกษาได้นำมาเป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

- 1) สภาพการประกอบอาชีพของคนพิการทางการเห็น
  - 2) ประเภทการประกอบอาชีพของคนพิการทางการเห็น
  - 3) ปัญหาการประกอบอาชีพของคนพิการทางการเห็น
  - 4) ความต้องประกอบอาชีพของคนพิการทางการเห็น
  - 5) แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการประกอบอาชีพสำหรับคนพิการทางการเห็น
- จึงสามารถสรุปกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังต่อไปนี้

6.กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 2 แสดงกรอบแนวคิดของการวิจัย

12. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษา การประกอบอาชีพของคนพิการในประเทศไทย : กรณีศึกษาบุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น ซึ่งมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษากระบวนการในการประกอบอาชีพของคนพิการทางการเห็น 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการประกอบอาชีพของคนพิการทางการเห็น และ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาอาชีพสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็นในประเทศไทย โดยการเก็บข้อมูลการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mix - method) ดำเนินการวิจัยและนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยผู้วิจัยจะดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูล
2. เลือกผู้ให้ข้อมูล
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
7. ระยะเวลาในการรวบรวมข้อมูล
8. การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

1. การกำหนดกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มเป้าหมายของการวิจัยแบ่งได้มีจำนวน 2 กลุ่ม คือ

- 1) ผู้ที่ให้บริการด้านการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพคนพิการ
- 2) คนพิการทางการเห็น

ผู้ให้ข้อมูล คือ

- 1) ผู้ให้บริการด้านการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพมี 2 ประเภท ดังนี้
    - 8.2.1.1 ผู้ให้บริการด้านการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพจากหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 15 ราย
    - 8.2.1.2 ผู้ให้บริการด้านการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพจากหน่วยงานภาคเอกชน จำนวน 7 ราย
  - 2) คนพิการทางการเห็น จำนวน 25 คน
- รวมทั้งสิ้นจำนวน 47 ราย

2. การเลือกผู้ให้ข้อมูล

การเลือกผู้ให้ข้อมูล เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling Selection) เลือกโดยการกระจายตามสถานภาพ เพศ อายุและอาชีพของผู้ให้ข้อมูล โดยมีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ ถึง 60 ปีบริบูรณ์ และสำหรับคนพิการทางการเห็นนั้นจะเลือกเฉพาะผู้ที่ขึ้นทะเบียนคนพิการกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เรียบร้อยแล้ว

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

3.1 ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เกี่ยวกับเรื่องส่งเสริมและพัฒนาอาชีพคนพิการ จากเอกสารต่างๆ รวมถึงวิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดทิศทางและลักษณะของแบบข้อคำถามให้สอดคล้องเหมาะสมกับเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา

3.2 สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น แนวทางการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และแนวทางการสัมภาษณ์ที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการศึกษา เช่น แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide)

3.3 นำแนวทางสัมภาษณ์ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นไปเสนอต่อที่ปรึกษางานวิจัย เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม และขอคำแนะนำเพิ่มเติม เพื่อนำมาปรับปรุง แก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูล

4. ปรับปรุงแนวทางสัมภาษณ์ ตามที่ที่ปรึกษางานวิจัยแนะนำ แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แนวทางการแนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guide) และแนวทางการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นเครื่องมือหลัก ตลอดจนแนวทางการสังเกตการจัดบริการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพสำหรับคนพิการทางการเห็น

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาการประกอบอาชีพของคนพิการในประเทศไทย : กรณีศึกษาคนพิการทางการเห็น ครั้งนี้ มีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตามแนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guide) และแนวทางการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ของผู้ให้บริการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพและคนพิการทางการเห็น จำนวน 47 คน

2. การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา บทความ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

6. จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

การศึกษา การประกอบอาชีพของคนพิการในประเทศไทย : กรณีศึกษาคนพิการทางการเห็น กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็น คนพิการทางการเห็น จัดได้ว่าเป็นกลุ่มที่เปราะบางในสังคม ในการทำการวิจัยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลดังกล่าว คณะผู้วิจัยต้องยึดหลักจริยธรรมในการวิจัยอย่างเคร่งครัด โดยดำเนินการดังนี้

1. ดำเนินการยื่นขออนุญาตการวิจัย ต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหิดล
2. ปฏิบัติตามระเบียบของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และยึดหลักความเคารพในบุคคล หลักผลประโยชน์และหลักความยุติธรรม ตลอดจนปฏิบัติตามแนวทางจริยธรรมการทำวิจัยในคนแห่งชาติไทย (Thai National Ethical Guidelines for Research Involving Humans) อย่างเคร่งครัด
3. ขออนุญาต ผู้ให้ข้อมูลในการให้สัมภาษณ์ (Informed Consent)
4. ไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล หรือรักษาความลับ (Confidentiality) ของผู้ให้ข้อมูล

5. ใช้นามสมมติของผู้ให้ข้อมูล (Anonimity)

7. ระยะเวลาในการดำเนินงาน

แผนการดำเนินงาน

กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินงาน				
	ตั้งแต่เดือนมกราคม 2557 – มีนาคม 2558				
	ไตรมาส 1 (ม.ค.-มี.ค. 2557)	ไตรมาส 2 (เม.ย.-มิ.ย. 2557)	ไตรมาส 3 (ก.ค.-ก.ย.2557)	ไตรมาส 4 (ต.ค.-ธ.ค. 2557)	
เสนอโครงการวิจัย (พ.ย.2556)					
ทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 1.แนวคิดเกี่ยวกับคนพิการและความพิการทางการเห็น 2.แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของคนพิการ 3.แนวคิดเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของคนพิการ 4.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	ธ.ค.2556- ม.ค. 2557				
คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่เป้าหมาย	ก.พ.2557				
จัดทำรายงานความคืบหน้าโครงการ(บทที่ 1-3) เสนอต่อ พก.	มี.ค.2557				
สร้างเครื่องมือ	มี.ค.2557				
เสนอโครงการทำวิจัยต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล		เม.ย. 2557			

ลงพื้นที่เก็บข้อมูล		พ.ค.2557 ถึง ก.ค.2557		
สนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Focus Group Interview)		เม.ย. 2557		
สรุปและวิเคราะห์ข้อมูล			ส.ค.-ก.ย.2557	
รายงานความคืบหน้าโครงการ (บทที่ 4) เสนอต่อ พก.				ต.ค.2557
รายงานความคืบหน้าโครงการ (บทที่ 5) เสนอต่อ พก.				พ.ย.2557
จัดประชุมเพื่อนำเสนอ ผลการวิจัยและรับฟังความคิดเห็น				ธ.ค.2557
ปรับปรุงงานวิจัยและจัดทำเป็น ฉบับสมบูรณ์ (Final Report)				ธ.ค.2557
ส่งรายงานผลงานวิจัยฉบับ สมบูรณ์ (Final Report) ไปยัง พก.				ธ.ค.2557

8. การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

การศึกษานี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mix - method) ซึ่งผู้ศึกษาได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) มาตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้องของข้อมูลตามประเด็นในกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา โดยการจำแนกข้อมูลเป็นหมวดหมู่ตามความมุ่งหมายและประเด็นการศึกษา ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการศึกษา ด้วยวิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis Method) ซึ่งเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสังเคราะห์และแยกเป็นประเด็นตามเนื้อหา (ชาย โพธิ์ลีตา, 2549)

13.บรรณานุกรม

- กรมประชาสัมพันธ์. (2534). การศึกษารูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมในการจัดบริการสวัสดิการสังคมให้กับคนพิการและคุณภาพของกรมประชาสัมพันธ์:กรณีบริการในรูปแบบสถาบัน.เอกสารวิชาการ.กรมประชาสัมพันธ์ กองวิชาการ กระทรวงมหาดไทย.
- กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2547). รายงานสถานการณ์ทางสังคมความก้าวหน้าการพัฒนา “คนพิการ” 2547. ปีที่ 1 ฉบับที่ 4 ประจำเดือนกรกฎาคม-กันยายน 2547. ค้นเมื่อ 23 กันยายน 2554, จาก http://www.m-society.go.th/document/edoc/edoc_746.pdf
- กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. (2539). แผนพัฒนาแรงงานและสวัสดิการสังคม. กรุงเทพฯ: กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม.
- กิติพัฒน์ นนทปัทมดล. (2540). นโยบายสังคมและสวัสดิการสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กานดา ศิลาเจริญ. (2545). ความพึงพอใจในการรับสวัสดิการเบี้ยยังชีพคนพิการ.วิทยานิพนธ์ปริญญา สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมสงเคราะห์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชนิษฐา เทวินทรภักดี. (2540). แนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพ:สู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของคนพิการ. กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. กรุงเทพฯ
- ชัตติยา กรณีสุต และจตุรงค์ บุญรัตน์สุนทร. (2546). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาส : กลุ่มนอกกำลังแรงงาน. กรุงเทพฯ: บริษัทเอ็ดมันเพรสโปรดักส์ จำกัด.
- จังหวัดขอนแก่น. (2553). แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด ปี 2554-2556. ค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2554, จาก [http:// www.khonkaenpoc.com](http://www.khonkaenpoc.com)
- จิรพร แก้วกิ่งและโสภา อ่อนโอภาส. (2546). รายงานวิจัยกรณีศึกษากลุ่มนอกกำลังแรงงานวิถีชีวิตคนพิการทางสายตาในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- ชาย โพธิ์สิตา. (2549). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้ง.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2546). รายงานฉบับสมบูรณ์ บทสังเคราะห์ภาพรวมการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย. ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ: บริษัทเอ็ดมันเพรสโปรดักส์ จำกัด.
- ติน ปรัชญพฤทธิ์. (2544). การบริหารการพัฒนา: ความหมาย เนื้อหา แนวทาง และ ปัญหา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทวี เชื้อสุวรรณทวี. (2551). มองความพิการผ่านแนวคิดและทฤษฎี. กรุงเทพฯ: บริษัท ธนาเพรส จำกัด
- ทวี เชื้อสุวรรณทวี และคณะ. (2549). รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์ โครงการรูปแบบการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการที่เหมาะสมกับชุมชนพุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม . กรุงเทพฯ:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- ธรรม จตุณาม. (2548). สถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิและโอกาสด้านสุขภาพของคนพิการทางการมองเห็นในสังคมไทยกับการเสริมสร้างสุขภาพ กรณีศึกษา คนพิการทางการมองเห็นในจังหวัดนครปฐม.

- [บทคัดย่อ]. วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล.สถาบันสร้างเสริมสุขภาพคนพิการ.คันเมื่อ 10 มิถุนายน 2554, จาก <http://www.healthyability.com>
- ธีระศักดิ์ พงษ์ไกรรุ่งเรือง. (2552). **แนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปวย อังภากรณ์. (2543) **จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน**. พิมพ์ครั้งที่ 4 . กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์ธนัช.
- น้อมจิตต์ นวลเนตร์ อนุชา นิลประพันธ์ และลักขณา มาทอ. (2545). **รายงานการวิจัย เรื่อง การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนในชนบทจังหวัดขอนแก่น:กรณีศึกษาตำบลน้ำพอง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น**. ภาควิชากายภาพบำบัด คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พิมพ์พา ขจรธรรม. (2547). **การสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านการประกอบอาชีพของคนพิการ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2531). **เอกสารการสอนชุดวิชา การดูแลบุคคลพิการ หน่วยที่ 1-7**. นนทบุรี:สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมมาธิราชมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2549). **ประมวลสาระชุดวิชา สวัสดิการครอบครัวและสังคม Family and Social Welfare 73733 หน่วยที่1-3**. นนทบุรี:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- โยธิน ศันสนยุทธ. (2530). **มนุษย์สัมพันธ์:จิตวิทยาการทำงานในองค์กร**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์ ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- มูลนิธิพัฒนาคนพิการไทย. (2552). **ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการไทย**. คันเมื่อ 15 พฤษภาคม 2554, จาก <http://www.tddf.or.th/tddf/library>.
- ระพีพรรณ คำหอม. (2549). **สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย Social Welfare in Thai Society** กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด
- ระภีภัทร์ วงษ์ภักดี. (2542). **สิทธิและโอกาสในการประกอบอาชีพของคนพิการ:ศึกษารณิผู้พิการทางการมองเห็น**. [บทคัดย่อ]. ภาคนิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- รัฐชัย สงประสพ. (2546). **การพัฒนาการจัดบริการสวัสดิการสังคมของเทศบาลนครในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542**. กรุงเทพฯ: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด
- รวมพร ถาวรอนุกุลกิจ. (2538). **แนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการในสถานสงเคราะห์ของกรมประชาสงเคราะห์**. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วันทนี วาสิกะสิน, สุรางค์รัตน์ วศินารมณ และกิติพัฒน์ นนทปัทมะกุล. (2550). **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วุฒิชัย แพงจ้อย. (2553). **แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ**. รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุขุม ไหมจันทร์ดี และคณะ. (2548). **รายงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ฉบับสมบูรณ์ โครงการรูปแบบ**

การจัดการกลุ่มผู้พิการเพื่อการพัฒนาอาชีพและสวัสดิการโดยความร่วมมือของชุมชน
อำเภอตรอน จังหวัดอุดรธานี. กองทุนสนับสนุนการวิจัยและกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ. (2550). แผนยุทธศาสตร์ 5 ปี สร้าง
สวัสดิการสังคมไทย ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2550-2554)และแผนปฏิบัติการพัฒนาระบบสวัสดิการ
สังคมไทยเพื่อชีวิตมั่นคงพ.ศ.2550-2554 ตามแผนยุทธศาสตร์ 5 ปี สร้างสวัสดิการสังคมไทย
ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2550-2554). กรุงเทพฯ:กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคง
ของมนุษย์. (2551). พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.2546 (ซึ่งแก้ไข
เพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม (ฉบับที่ 2)พ.ศ.2550. กรุงเทพฯ:
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดขอนแก่น.(2553). ทะเบียนข้อมูลคนพิการ. [ม.ป.ท.:
ม.ป.พ.]

สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ. (2550). พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนา
คุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550. กรุงเทพฯ:กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

สำนักบริหารการศึกษาศึกษาพิเศษ. [ม.ป.ป.]. พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ.2551และอนุ
บัญญัติตามพระราชบัญญัติฯจำนวน 12 ฉบับ. [ม.ป.ท.:ม.ป.พ.]. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

สถาพร มงคลศรีสวัสดิ์ สันติศักดิ์ มะเร็งสิทธิ์ และบัวบาน จันทราณี. (2548). รายงานการวิจัยเพื่อคนพิการ
เรื่อง การสร้างความเข้มแข็งให้คนพิการ ครอบครัวและชุมชนในชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้
กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนริเริ่ม. ค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2554, จาก
<http://www.tddf.or.th/tddf/research/files/doc/research-2006-10-12-8.doc>

อภิศักดิ์ อธิวิสิษฐ์ และมานะ นาคำ. (2551). สวัสดิการสังคม: นิยามความหมาย แนวคิด ยุทธศาสตร์
และฐานข้อมูลองค์กรที่เกี่ยวข้องกับงานสวัสดิการสังคมในจังหวัดขอนแก่น. ขอนแก่น:โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อภิญา เวชชัย และศิริพร ยอดกมลศาสตร์. (2550). สวัสดิการสังคมฉบับชาวบ้าน:
แนวคิด นโยบาย แนวทางปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะ
เศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ: บริษัทเอ็ดสันเพรส โปรดักส์ จำกัด.

อรสา บุโพโกสม. (2550). ประเภทเครือข่ายทางสังคมและการสนับสนุนทางสังคมในการพัฒนาศักยภาพ
ของผู้พิการทางสายตา: กรณีศึกษา ณ มูลนิธิคอลฟิลด์เพื่อคนตาบอด.สังคมเคราะห์ศาสตร์มหา
บัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อุบล ทองสุขมาก. (2539). ประสิทธิภาพของการปฏิบัติตามนโยบายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ:ด้าน
การศึกษา. [บทคัดย่อ]. กรุงเทพฯ:สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

14.งบประมาณดำเนินงาน

เป็นเงินจำนวนทั้งสิ้น 621,000 บาท(หกแสนสองหมื่นหนึ่งพันบาทถ้วน) มีรายละเอียดดังนี้

- 1.ค่าตอบแทนนักวิจัย 2 คน * 12,000 บาท*12 เดือน เป็นเงิน 288,000 บาท
- 2.ค่าตอบแทนผู้ช่วยวิจัย 2 คน * 8,000 บาท*12 เดือน เป็นเงิน 192,000 บาท

- 3.ค่าตอบแทนที่ปรึกษางานวิจัย เป็นเงิน 20,000 บาท
4. ค่าเอกสาร เป็นเงิน 6,000 บาท
- 5.ค่าเดินทางเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นเงิน 5,000 บาท
- 6.ค่าจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ Focus Group (1 ครั้ง* 35,000 บาท) เป็นเงิน 35,000บาท
- 7.ค่าจัดสัมมนาและวิพากษ์งานวิจัย 1 ครั้ง เป็นเงิน 60,000 บาท
- 8.ค่าเดินทางและค่าธรรมเนียมเข้าร่วมนำเสนอผลงานวิจัย เป็นเงิน 5,000 บาท
- 8.ค่าประสานงาน เป็นเงิน 5,000 บาท
- 9.ค่าบำรุงสาธารณูปโภค เป็นเงิน 5,000 บาท

รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 621,000 บาท(หกแสนสองหมื่นหนึ่งพันบาทถ้วน)

15.ผู้เสนอโครงการวิจัย

ลงชื่อ จักรภพ ดุลศิริชัย หัวหน้าโครงการวิจัย
(นายจักรภพ ดุลศิริชัย)

วันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ.2556

ส่วน ค : ประวัติคณะผู้วิจัย

บุคคลที่ 1

1.ชื่อ-สกุล นายจักรภพ ดุลศิริชัย

ชื่อ-สกุล (Mr.Chakkraphop Dunsirichai)

2.เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3-4001-00268-70-7

3.ตำแหน่งปัจจุบัน นักนโยบายและแผน เงินเดือน 16,430 บาท เวลาที่ใช้ทำวิจัย (40 ชั่วโมง : สัปดาห์)

4.ชื่อหน่วยงาน มูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์

ที่อยู่ 214 หมู่ที่ 10 ซอยประชาวิทย์ ถนนมะลิวัลย์ ตำบลบ้านเปิด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น รหัสไปรษณีย์ 40000

โทรศัพท์ 043-239499 ต่อ 34 โทรสาร 043-334903

5.ประวัติการศึกษา

สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บุคคลที่ 2

1.ชื่อ-สกุล นายธรรม จตุนาม

ชื่อ-สกุล (Mr.Tam Jatunam)

2.เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3 5603 00151 66 7

3.ตำแหน่งปัจจุบัน...อาจารย์.. เงินเดือน..... 25,000.....(บาท).....เวลาที่ใช้ทำวิจัย (40 ชั่วโมง : สัปดาห์)

4.หน่วยงานและที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก พร้อมหมายเลขโทรศัพท์

ชื่อหน่วยงาน วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล เลขที่ 111 หมู่ที่ 6 ตำบลศาลายา อ.

พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โทร.0-2889-5315-9

5.ประวัติการศึกษา

ระดับการศึกษาปริญญาโท

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ

มหาวิทยาลัยมหิดล